

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ
ҰЛТТЫҚ ҒЫЛЫМ АКАДЕМИЯСЫ

**Өмірзақ
Айтбайұлы
АЙТБАЕВ**

©. Howard

AMERICAN

2007

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ
БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІ

ҒЫЛЫМ КОМИТЕТІ

ОРТАЛЫҚ ҒЫЛЫМИ КІТАПХАНА

Қазақстан ғалымдарының биобиблиографиясына
материалдар

ӨМІРЗАҚ АЙТБАЙҰЛЫ
АЙТБАЕВ

“Арыс” баспасы
Алматы
2007

ББК 91.9
Ө 44

Ө 44 Өмірзақ Айтбайұлы Айтбаев: Қазақстан ғалымдарының биобиографиясына материалдар / Құраст.: А.Ж. Бексейітова, Ғ.Қ. Әнес. — Алматы: “Арыс” баспасы, 2007. — 112 бет.

Бас редактор
Қазақстан Республикасы Ұлттық ғылым академиясының академигі А.Қ. Қошанов

Жауапты редакторлар:
филология ғылымдарының докторы, профессор
Қ.Ш. Хұсайын

Орталық ғылыми кітапхана директоры
К.К. Әбуғалиева

Құрастырушылар:
А.Ж. Бексейітова, Ғ.Қ. Әнес

Библиографиялық редакция
Д.Ж. Омарбекова, О.П. Бравач

Ө $\frac{4406010000}{00(05)-07}$

ББК 91.9

ISBN 9965-17-416-4

© Орталық ғылыми кітапхана, 2007
© “Арыс” баспасы, 2007

**МИНИСТЕРСТВО ОБРАЗОВАНИЯ И НАУКИ
РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН**

КОМИТЕТ НАУКИ

ЦЕНТРАЛЬНАЯ НАУЧНАЯ БИБЛИОТЕКА

Биобиблиография ученых Казахстана

**УМИРЗАК АЙТБАЙУЛЫ
АЙТБАЕВ**

Издательство “Арыс”

Алматы

2007

ББК 91.9
У 44

У 44 Умирзак Айтбайұлы Айтбаев: Материалы к библиографии ученых Казахстана / Сост.: А.Ж. Бексейтова, Г.К. Анес. – Алматы: Издательство “Арыс”, 2007. – 112 стр.

Главный редактор
Академик Национальной академии наук РК
А.К. Кошанов

Ответственные редакторы:
доктор филологических наук, профессор
К.Ш. Хусайын

Директор Центральной научной библиотеки
К.К. Абугалиева

Составители:
А.Ж. Бексейтова, Г.К. Анес

Библиографическая редакция
Д.Ж. Омарбекова, О.П. Бравач

У $\frac{4406010000}{00(05)-07}$

ББК 91.9

ISBN 9965-17-416-4

© Центральная научная библиотека, 2007
© Издательство “Арыс”, 2007

ОҚЫРМАНДАРҒА

Қазақстан ғалымдарының биобиблиографиялары сериясының жалғасы болып табылатын бұл көрсеткіш Қазақстан Республикасы Ұлттық Ғылым академиясының академигі, филология ғылымдарының докторы, профессор Өмірзақ Айтбайұлы Айтбаевқа арналған.

Биобиблиографияға ғалымның өмірі мен шығармашылық еңбегін сипаттайтын мәліметтер, оның еңбектері және ол туралы әдебиеттер енгізілді.

Көрсеткіш материалдары хронологиялық тәртіппен орналасқан, әр жылдың көлемінде - алфавит ретімен: алдымен қазақша, одан кейін орыс тілінде жарияланған еңбектері беріліп отыр.

Еңбектердің алфавиттік және бірлесіп жазған авторлардың есім көрсеткіштерінде сілтемелер хронологиялық көрсеткіштегі жұмыстардың рет тәртібімен берілген.

К ЧИТАТЕЛЯМ

Предлагаемый указатель — продолжение серии библиографии ученых Казахстана, посвящен академику Национальной академии наук Республики Казахстан, доктору филологических наук, профессору Умирзаку Айтбаевичу Айтбаеву.

Библиография включает материалы, характеризующие жизнь и деятельность ученого, его публикации и литературу о нем.

Материал в указателе расположен в хронологическом порядке, в пределах каждого года — по алфавиту: сначала идут работы опубликованные на казахском, а затем на русском языках.

В алфавитном указателе трудов и именном указателе соавторов ссылки даются на порядковые номера работ, помещенных в хронологическом указателе трудов.

**ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ҰЛТТЫҚ
ҒЫЛЫМ АКАДЕМИЯСЫНЫҢ АКАДЕМИГІ,
ФИЛОЛОГИЯ ҒЫЛЫМДАРЫНЫҢ ДОКТОРЫ,
ПРОФЕССОР Ө.А.АЙТБАЕВТЫҢ ӨМІРІ МЕН
ҚЫЗМЕТІНІҢ НЕГІЗГІ КЕЗЕҢДЕРІ**

Өмірзақ Айтбайұлы Айтбаев 1936 жылы 5 сәуірде Оңтүстік Қазақстан облысы, Отырар ауданы, Балтакөл (бұрын Түркістан ауданына қараған) ауылында ағартушы мұғалім отбасында дүниеге келді.

1953 ж. Аудан орталығында Жамбыл атындағы орта мектепті бітіріп, Кентау қаласындағы Мырғалымсай “Сантехмонтаж” мекемесінде темір шебері болып жұмыс істеді.

1954-1959 жж. С.М. Киров атындағы Қазақ мемлекеттік университеті филология факультеті қазақ бөлімінің студенті.

1959-1962 жж. Республикалық “Социалистік Қазақстан” газетінің әдеби қызметкері.

1962-1975 жж. Қазақ ССР Ғылым академиясы Тіл білімі институтының кіші ғылыми қызметкері.

1971 ж. “М. Горький фразеологизмдерінің қазақ тіліне берілу тәсілдері” деген тақырыпта филология ғылымдарының кандидаты ғылыми дәрежесін алу үшін диссертация қорғады.

1972 ж. Филология ғылымдарының кандидаты ғылыми атағы берілді.

1973 ж. Түркі тілдерінің диалектологиясы бойынша өткен VII аймақтық конференцияның жұмысына (Малов дәрісі) қатысты. Алматы қаласы.

1975-1980 жж. Қазақ ССР Ғылым академиясы Тіл білімі институтының аға ғылыми қызметкері.

1976 ж. 27-29 қыркүйекте Алматы қаласында өткен ІІ Бүкілодақтық түркология конференциясына қатысты.

1978 ж. Қазақ ССР Министрлер Советі жанындағы Мемлекеттік терминология комиссиясының мүшесі.

1980 ж. ІІІ Бүкілодақтық түркология конференциясының жұмысына қатысып, “Тіл мәдениетінің өзекті мәселесі” атты баяндама жасады. Ташкент қаласы.

- Қазақ ССР Ғылым академиясы А. Байтұрсынұлы атындағы Тіл білімі институты жанындағы “Түркі тілдері” мамандығы бойынша Қазақ ССР ҒА Тіл білімі институты жанындағы 10.02.06 мамандығы бойынша филология ғылымдарының докторы ғылыми дәрежесін қорғау жөніндегі Д.008.02.01 Мамандандырылған кеңестің мүшесі.

1980-1999 жж. Қазақ ССР Ғылым академиясы Тіл білімі институты Терминология мен аударма теориясы бөлімінің меңгерушісі.

1981 ж. Қазақ ССР Министрлер Советі жанындағы Мемлекеттік терминология комиссиясының ғалым хатшысы.

1984 ж. “Қазақ әдеби тілі тарихының мәселелері” атты Республикалық ғылыми-теориялық конференцияның жұмысына қатысты. Алматы, 27-28 желтоқсан.

1985 ж. Стамбулда өткен Халықаралық V түркітану конференциясының жұмысына қатысты. Түркия, шілде.

1986 ж. Түркі тілдері этимологиясының мәселелері жөнінде ІІІ кеңейтілген Бүкілодақтық кеңестің жұмысына қатысты. Алматы, 28-30 мамыр.

- Қазақ ССР Министрлер Советі жанындағы Мемлекеттік терминология Комиссиясының жауапты хатшысы.

- Қазақ ССР ҒА Тіл білімі институты жанындағы 10.02.06 мамандығы бойынша филология ғылымдарының докторы

ғылыми дәрежесін қорғау жөніндегі Д.008.02.01 Мамандандырылған кеңестің мүшесі.

1988 ж. АҚШ-та мәдениет, өнер, ғылым мәселелері бойынша өткен дөңгелек үстел, сұхбат мәжілістеріне қатысты. Мадисон, Чикаго, Сент-Луис, Нью-Йорк, Вашингтон қалалары, қараша.

1989 ж. Қазақ ССР-інің “Тіл туралы Заңының” жобасын жасауға қатысты. Алматы, мамыр.

- Республикалық “Ана тілі” (“Қазақ тілі”) қоғамы құрылтайының жұмысына қатысты. Алматы, 20-21 қазан.

- Республикалық “Қазақ тілі” қоғамының құрылтайында осы қоғамның вице-президенті болып сайланды (Алматы, 20-21 қазан).

- Профессор Қ. Жұбановтың туғанына 90 жыл толуына арналған ғылыми-практикалық конференцияның жұмысына қатысты. Алматы, 19 желтоқсан.

- “Қазақ тілі” қоғамы Алматы қалалық ұйымының құрылтайына қатысты. Алматы, 22 желтоқсан.

1990 ж. “Қазақ ССР-інің Тіл туралы Заңын” жүзеге асыру жөніндегі Қазақ ССР ҒА Жалпы жиналысының сессиясына қатысты. Алматы, 12 ақпан.

- Республикалық “Қазақ тілі” қоғамының органы “Ана тілі” (1990 жылдың 22 наурызынан шығады) газетінің редакция алқасының мүшесі.

- “Қазақ тілі” қоғамы Қызылорда облыстық ұйымының құрылтайы жұмысына қатысты. Қызылорда, 2-4 ақпан.

- “Қазақ тілі” қоғамы Оңтүстік Қазақстан облыстық ұйымының құрылтайы жұмысына қатысты. Шымкент, 24 ақпан.

- I Бүкілодақтық “Түркі фонетикасы” конференциясының жұмысына қатысты. Алматы, 27-29 желтоқсан.

- Халықаралық түркітану коллоквиумының жұмысына қатысты. Алматы.

- Республикалық “Қазақ тілі” қоғамы Алматы облыстық ұйымының құрылтайы жұмысына қатысты.

- “Қазақстандағы тіл саясаты және оны жүзеге асырудың жолдары” атты Республикалық ғылыми-практикалық конференцияның жұмысына қатысты. Алматы, 28-30 мамыр.

- Республикада Тілдерді дамытудың 2000 жылға дейінгі мемлекеттік бағдарламасын жасау жөніндегі жұмыс тобының мүшесі.

1991 ж. Республикалық “Қазақ тілі” қоғамының көшпелі сессиясының жұмысына қатысып, баяндама жасады. Ақмола, 2-3 сәуір.

- Қазақ тілін және Қазақ ССР-індегі басқа да ұлт тілдерін дамытудың 2000 жылға дейінгі кезеңге арналған мемлекеттік бағдарламасын жүзеге асыру жөніндегі Республикалық үйлестіру кеңесінің жұмыс тобының құрамында болды.

- Қазақ ССР ҒА Қоғамдық ғылымдар бөлімшесі Жалпы жиналыс сессиясының жұмысына қатысты.

- Республикалық “Қазақ тілі” қоғамының Ақтөбе қаласында өткен көшпелі мәжіліс жұмысына қатысып, баяндама жасады.

1992 ж. “Қоғамдық ғылымдар терминологиялық лексикасының қалыптасуы мен дамуы” деген тақырыпта филология ғылымдарының докторы ғылыми дәрежесін алу үшін диссертация қорғады.

- Филология ғылымдарының докторы ғылыми атағы берілді.

- Халықаралық “Қазақ тілі” қоғамының II Құрылтайында баяндама жасады.

- Халықаралық “Қазақ тілі” қоғамының бірінші вице-президенті болып сайланды.

1993 ж. А. Байтұрсынұлының туғанына 120 жыл толуына байланысты өткен ғылыми-теориялық конференцияның жұмысына қатысты. Алматы, 22 қараша.

- ҚР ҰҒА А. Байтұрсынұлы атындағы Тіл білімі институты жанындағы филология ғылымдарының докторы ғылыми дәрежесін қорғау жөніндегі Мамандандырылған кеңестің мүшесі.

- ҚР ҰҒА Қоғамдық ғылымдар бөлімшесінің жыл қорытындысына арналған Жалпы жиналысының сессиясына қатысты.

- ҚР ҰҒА-ның жыл қорытындысына арналған Жалпы жиналысының сессиясына қатысты.

- ҚХР-дағы Ұлттар орталық институтында іссапармен болып, “Қазақ терминологиясының қалыптасу тарихы” деген тақырыпта дәріс оқыды. Пекин, 10-21 мамыр.

- Академик Ә.Т. Қайдаровтың туғанына 70 жыл толуына байланысты өткізілген ғылыми конференцияға қатысып, “Ұстаздығы ғұламалыққа ұласқан” (Ә.Т. Қайдаров 70-те) деген тақырыпта баяндама жасады. Алматы, 18 желтоқсан.

1994 ж. Қазақстан Республикасы Ұлттық Ғылым академиясының Жалпы сессиясында Қазақстан Республикасы Ұлттық Ғылым академиясының корреспондент мүшесі болып сайланды.

1995 ж. Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігі А. Байтұрсынұлы атындағы Тіл білімі институтының жетекші ғылыми қызметкері.

- Қазақстан Республикасы Ұлттық Ғылым академиясының Қоғамдық ғылымдар бөлімшесі Жалпы жиналысының жылдық сессиясында баяндама талқылауға қатысты.

1996 ж. Қазақстан Республикасы “Тіл туралы Заңының” жаңа жобасын жасаушы жұмысшы тобының мүшесі.

- Халықаралық “Қазақ тілі” қоғамының ІІІ Құрылтайы жұмысына қатысып, “Екі Құрылтайдан кейінгі “Қазақ тілі” қоғамының қызметі” атты баяндама жасады.

- ҚР Білім және ғылым министрлігі А. Байтұрсынұлы атындағы Тіл білімі институтының бас ғылыми қызметкері.

- Түркістан қаласының құрметті азаматы.

- 60 жылдыққа орай Президенттің құттықтауы болды.

1997 ж. ҚР “Тіл туралы Заңы” (1997) негізінде мемлекеттік тілдің ғылым саласындағы қоғамдық қызметін қалыптастыру мен дамытудың өзекті мәселелеріне арналған Республикалық ғылыми-практикалық конференциясына қатысып, “Мемлекеттік тілді ғылымға ендірудің өзекті мәселелері” деген тақырыпта баяндама жасады. Алматы, 14 маусым.

- ҚР Мәдениет, ақпарат және қоғамдық келісім министрлігіндегі “дөңгелек үстелге” қатысып, “Көркем ой көркем тілден” деген хабарлама жасады.

- ҚР ҒМ-ҒА Қоғамдық ғылымдар бөлімшесі мен А. Байтұрсынұлы атындағы Тіл білімі институтының бірлескен жиналысына қатысып, “Өнегелі өмір” (акад. І. Кеңесбаевты еске алу) деген баяндама жасады.

- Түркияда өткен V Құрылтайға қатысып, “Түркі тілдері терминдерін бірегейлестіру” деген тақырыпта баяндама жасады (Стамбул, 12 сәуір).

- ҚР ҒМ-ҒА Қоғамдық ғылымдар бөлімшесі мен А. Байтұрсынұлы атындағы Тіл білімі институты бірлесіп өткізген ғылыми конференцияға қатысып, “М. Балақайұлының өмірі мен шығармашылығы” деген тақырыпта баяндама жасады. Алматы, 11 қараша.

- Оңтүстік Қазақстан облысы Арыс, Отырар, Түркістан аудандарында М. Әуезовтің 100 жылдығына байланысты өткен конференцияларға қатысып, “М.Әуезов тағылымы”, “Тіл мұхитында еркін жүзген ғұлама (М.Әуезов 100-де)”, “М.Әуезов тіл мен мәдениет туралы” деген тақырыптарда баяндама жасады. Арыс, Шәуілдір, Түркістан, 15-16-17 маусым.

- Оңтүстік Қазақстан облысы Арыс ауданының құрметті азаматы.

- Оңтүстік Қазақстан облысы Отырар ауданының құрметті азаматы.

1998 ж. ҚР Орталық сайлау комиссиясының құзырында құрылған Лингвистикалық комиссияның мүшесі ретінде президенттікке үміткерлерден (Н.Назарбаев, Ә.Қажыгелдин, С.Әбділдин, Ғ.Қасымов, К.Асанов, Ә.Ғаббасов, А.Асылбек, Б.Жақсыбеков) мемлекеттік тілді меңгеру дәрежесін анықтау мақсатымен өткізілген мемлекеттік емтиханға қатысып, жұмыс жасады.

- А.Байтұрсынұлының туғанына 125 жыл толуына байланысты өткен Республикалық ғылыми-практикалық конференцияның жұмысына қатысып, “Ахметтану ілімі” деген тақырыпта баяндама жасады. Астана, 21 қыркүйек.

- ҚР ҒА академигі І.Кеңесбаевтың туғанына 90 жыл толуына арналған “Түркі халықтары әлем қоғамдастығында” атты Халықаралық ғылыми конференцияға қатысып, сөз сөйледі. Алматы, 29 қазан.

- Халықаралық “Қазақ тілі” қоғамы ІІІ Құрылтайының шешіміне сәйкес “*Ана тілдің айбары*” атты құрметті атақпен (алтын медальмен қоса) А. Байтұрсынұлын марапаттап, оны мұражайға тапсырды. Алматы, қараша (Ә.Қайдармен бірге).

- Халықаралық “Қазақ тілі” қоғамының Алматы облысы әкімшілігімен бірлесе отырып “Осы жұрт ұлы Абайды біле ме

екен?” деген тақырыпта өткізген тіл марафонын ұйымдастырып, оған қатысты. Алматы, наурыз, сәуір, мамыр, маусым.

- Халықаралық “Қазақ тілі” қоғамы ІІІ Құрылтайының шешіміне сәйкес “*Ана тілдің айбары*” атты құрметті атақпен (алтын медальмен қоса) Түрік Республикасының Президенті Сүлеймен Демирелді марапаттады. Анкара, 11 қыркүйек (Ә.Қайдармен бірге).

- Халықаралық “Қазақ тілі” қоғамы Шығыс Қазақстан облыстық ұйымымен бірлесіп өткізген алқа жиын жұмысына қатысып, сөз сөйледі (Өскемен, қазан).

- Шал ақын шығармашылығына арналған Халықаралық ғылыми конференция жұмысына қатысып, “Шал ақын өлеңдеріндегі тілдік өрнектер” деген баяндама жасады.

1999 ж. Халықаралық “Қазақ тілі” қоғамы, Алматы қалалық Тіл басқармасы және Республикалық “Барыс” қоры өткізген ғылыми конференция жұмысына қатысып, “Тіл мен елге ие керек” деген тақырыпта баяндама жасады. Алматы, 27 сәуір.

- ҚР Мәдениет, ақпарат және қоғамдық келісім министрлігі, Тіл департаментінің профессор Қ.Қ.Жұбановтың туғанына 100 жыл толуына байланысты өткізген ғылыми-практикалық конференция жұмысына қатысып, “Қазақ терминологиясы және Қ.Жұбанов” деген тақырыпта баяндама жасады. Астана, 20 мамыр.

- ҚР ҰҒА Қоғамдық ғылымдар мәжілісіне қатысып, “Мемлекеттік тілдің ғылыми терминологиясын қалыптастыру” деген тақырыпта баяндама жасады. Алматы, 16 маусым.

- Халықаралық “Қазақ тілі” қоғамы мен Алматы әкімшілігі ұйымдастырған “дөңгелек үстелге” қатысып, “Қоғамның 10 жылдығы және мемлекеттік тілдің Алматы қаласындағы жайы туралы” сөз сөйледі. Алматы, 22 қазан.

- Халықаралық “Қазақ тілі” қоғамының аймақтық пленумына қатысып, “Қоғамға 10 жыл және алдағы міндеттер” деген тақырыпта баяндама жасады. Семей, 28 қазан.

- Халықаралық “Қазақ тілі” қоғамы ІІІ Құрылтайының шешіміне сәйкес “*Ана тілдің айбары*” атты құрметті атақпен (алтын медальмен қоса) Қазақстан Республикасының Президенті Н.Ә.Назарбаевты марапаттады. Алматы, 4 маусым (Ә.Қайдармен бірге).

- Халықаралық “Қазақ тілі” қоғамының Ақтөбе облыстық әкімшілігімен бірлесіп өткізген мәжілісіне қатысып, “Шежіренені шертеді?” атты баяндама жасады. Ақтөбе, 20 қараша.

- Халықаралық “Қазақ тілі” қоғамы, Президент жанындағы мемлекеттік қызметкерлер дайындайтын Академия және Алматы қалалық тіл басқармасы өткізген “Мемлекеттік тіл және мемлекеттік қызмет” атты ғылыми-теориялық конференцияға қатысып, “Мемлекет қызметкерлерін мемлекеттік тілге баулу жөнінде” баяндама жасады. Алматы, 24 қараша.

- Әл-Фараби атындағы ҚазМҰУ-да профессор Қ.Жұбановтың туғанына 100 жыл толуына орай өткізген ғылыми конференцияға қатысып, “Қазақ терминологиясындағы Қ.Жұбановтың рөлі” деген баяндама жасады. Алматы, 14 желтоқсан.

2000 ж. Тіл департаменті өткізген “Мемлекеттік тіл кеше, бүгін, ертең” атты “дөңгелек үстелге” қатысып, сөз сөйледі. Астана, 21 қаңтар.

- Алматы мәдениет және өнертану институты ұйымдастырған мәдениет, өнер және тілге байланысты ғылыми-теориялық конференцияға қатысып, “Ұлтты жетелейтін үш таған” деген баяндама жасады. Алматы, 10 наурыз.

- Қайнар университетінің профессоры Ш.Ш.Сарыбаевтың туғанына 75 жыл толуына байланысты өткізген ғылыми теори-

ялық конференцияға қатысып, “Ғылымға бағышталған ғұмыр” деген тақырыпта баяндама жасады. Алматы, 17 наурыз.

- Алматы Қыздар педагогикалық институтының профессоры С.М.Исаевқа байланысты өткізген республикалық ғылыми-теориялық конференциясына қатысып, “Профессор С.Исаев және оның ғылыми-азаматтық болмысы” деген тақырыпта баяндама жасады. Алматы, 14 наурыз.

- “Мемлекеттік тіл: үшінші мыңжылдықта – үкілі үмітпен” атты “дөңгелек үстелге” қатысып, баяндама жасады. Астана, 17 ақпан.

- И.Байзақовтың туғанына 100 жыл толуына орай Гумилев атындағы Еуразия университеті ұйымдастырған ғылыми-теориялық конференция жұмысына қатысып, баяндама жасады.

- Халықаралық “Қазақ тілі” қоғамы мен Алматы қалалық Тіл басқармасының халықаралық “Қазақ тілі” қоғамының 10 жылдығына байланысты өткізген конференция жұмысына қатысып, “Халықаралық “Қазақ тілі” қоғамына 10 жыл” деген баяндама жасады. Алматы, 28 тамыз.

- “Қазақстанның болашағы – қазақ тілінде” атты халықаралық жиын жұмысына қатысып, “Қазақстанның болашағы – қазақ тілінде” деген баяндама жасады. Астана, 20 қыркүйек (Ә.Қайдармен бірге).

- ҚР Мәдениет, ақпарат және қоғамдық келісім министрлігі Тіл департаменті ұйымдастырған “дөңгелек үстелге” қатысып, “Терминжасам қалтарыстары” деген баяндама жасады. Астана, 21 желтоқсан.

2001 ж. Қайнар университетінің “Қазақстан тәуелсіздігіне 10 жыл” атты халықаралық ғылыми конференциясына қатысып, “Ғылым тілі және қазақ терминологиясы” атты баяндама жасады (Алматы, 24 ақпан).

- Қыздар педагогикалық институты ұйымдастырған “Исаев оқуларына” қатысып, “Профессор С.М.Исаев және мемлекеттік тіл” деген тақырыпта баяндама жасады. Алматы, 20 наурыз.

- Американо-Орталық Азия институтындағы “дөңгелек үстелге” қатысып, баяндама жасады Вашингтон, 17 шілде.

- АҚШ Конгресінің жұмысына қатысты. Вашингтон, 18 шілде.

- Қазақстандағы тіл және демократия мәселесі — Қазақстан телеарналары мен баспасөз ұйымдастырған дөңгелек үстелге қатысты. Алматы, Демократия үйі, 26 шілде.

2002 ж. Әл-Фараби атындағы ҚҰУ-ті қазақ әдебиеті классигі Ғ.Мүсіреповтің туғанына 100 жыл толуына арналған Халықаралық ғылыми-теориялық конференцияға қатысып, баяндама жасады. Алматы, 27-28 ақпан.

- ҚР Мәдениет, ақпарат және қоғамдық келісім министрлігі ұйымдастырған “Қазақ терминологиясының өзекті мәселелері” атты Республикалық ғылыми-практикалық конференцияға қатысып, баяндама жасады. Алматы, 18-19 ақпан.

- Еуропа қазақтарының Құрылтайында баяндама жасады. Германия, Келн қаласы.

- “Қазақ тілінің сөзжасамы бойынша жаңа зерттеулер” атты Республикалық ғылыми конференцияда баяндама жасады. Шымкент, 19 шілде.

- “Мемлекеттік тілді қолдану мен дамыту: жергілікті органдардың рөлі” атты аймақтық ғылыми-практикалық конференцияға қатысып, баяндама жасады. Павлодар, 3-4 қазан.

- “Қазіргі заман түркология ғылымының өзекті мәселелері және алдағы міндеттер” атты Бірінші халықаралық түркология конгресіне қатысып, баяндама жасады. Түркістан, 9-12 қазан.

2003 ж. “Қазақстандағы мемлекеттік тілдің бүтінгі ахуалы мен даму болашағы” атты халықаралық ғылыми-практикалық конференцияға қатысып, баяндама жасады. Өскемен, 11-13 ақпан.

- Ұлттық Ғылым академиясының жалпы жиналысында ҰҒА-ның академигі әрі президиум мүшесі болып сайланды. Алматы.

- “Профессор С.Исаев және мерзімді баспасөз тілі” атты республикалық ғылыми-практикалық конференцияға қатысып, баяндама жасады. - Алматы, 19 наурыз.

- “Махамбет поэзиясындағы ерлік пен елдік рухы және қазіргі дәуір” атты халықаралық ғылыми-теориялық конференцияда баяндама жасады. 27 ақпан.

- “Махамбет – ерлік пен елдіктің ажырамас рухы” атты халықаралық ғылыми-практикалық конференцияға қатысты. Баяндама жасады. Атырау. 12 қыркүйек.

- “Алғашқы қазақ газет-журналдарының термин жасаудағы орны” тақырыбында баяндама жасады. Мәдениет министрлігі өткізген “БАҚ және қазақ терминологиясы” атты дөңгелек үстел. Достық үйі. 7 қараша.

- “Ана тілі және қазақ әйелдері” тақырыбында баяндама жасады. Қазақ қызы: өткені, бүгіні, ертеңі, ЖенПИ, Халықаралық ғылыми-теориялық конференция. 21 қараша.

2004 ж. Алматы қалалық ұйымы екі мәселе жөнінде: 1) Мемлекеттік нығайтудағы мемлекеттік тілдің рөлі; 2. Оқушылар сарайында Ө.Айтбайұлының қатысып, сөз алуымен “Тіл заңына қосымша өзгерістер керек пе?” деген тақырыпта дөңгелек үстел жүргізілді. Бұл басқосу телеарнада көрсетілді. 27 ақпан.

- Халықаралық “Қазақ тілі” қоғамының IV құрылтайында бас баяндаманы жасады. Халықаралық “Қазақ тілі” қоғамының президенті болып сайланды.

- “ҚазМұнайГаз” ұлттық компаниясы, Аджип ККО, Мәдениет министрлігі және халықаралық “Қазақ тілі” бірлескен басқосуында “Мұнай мен газ саласындағы мемлекеттік тіл туралы сөз” тақырыбында сөйледі. — Астана, 15 сәуір.

- “Қазіргі саяси ахуал және мемлекеттік тіл” тақырыбында баяндама жасады. Халықаралық “Қазақ тілі” қоғамы Төралқасының кеңейтілген көшпелі мәжілісі. Оңтүстік Қазақстан облысы, Сайрам ауданында өтті. 27-28 сәуір.

- “Тіл байтудың бір көзі — аударма” тақырыбында баяндама жасады. Көркем шығармалар мен діни әдебиеттерді қазақ тіліне аудару мәселелері атты Халықаралық ғылыми-практикалық конференцияда оқылды. Алматы. Ғалымдар үйі. 19 мамыр.

- “Р.Ғ.Сыздық туралы сыр” атты баяндама жасады. Қазақтың ұлттық әдеби тілі: бүгін мен болашағы (Р.Ғ.Сыздықтың 80 жылдығына арналған республикалық ғылыми-теориялық конференциядан). Алматы, 20 мамыр.

- “Терминология және тіл мәдениетінің мәселелері” атты республикалық ғылыми-теориялық конференцияда баяндама жасады. Алматы, Достық үйі. 21 мамыр.

- Қазақтың қажылар қауымдастығының бірінші құрылтайындағы құттықтау сөз сөйледі. Астана, ҚР Президентінің Мәдени Орталығының музей үйі. 25 мамыр.

- Тәуелсіздік тіл мен дінді тірек еткенде ғана іргеленеді; Ә.Дербісәлі қажының “Ислам және замана” кітабының тұсаукесеріндегі сөзі. Астана, 25 мамыр.

- “Тіл мен рух тұтастығы туралы” атты “Руханият партиясы” құрылтайында сөйлеген сөзі. Шымкент, 27 шілде.

- Терминком мәжілісінде сөз сөйледі. — Астана, 13 шілде.

- “С.Сейфуллин — мемлекеттік тілге мәртебе әперуші” атты баяндама жасады. — “Сәкен және қазіргі заман” атты

С.Сейфуллин атындағы Қазақ аграрлық университетінде өткен халықаралық ғылыми-практикалық конференция. Астана.

- Қазақ қыздарының тәрбие ұясын алғаш ашқан адам (ҚызПИ қабырғасын қалаған Н.Оңдасынов туралы сөз) — Осы тақырыпта Қыздар пединститутындағы бас қосуда сөйледі. 18 қазан.

- Академик Р.Сыздықтың өмір жолы мен шығармашылығы мерейтойына арналған салтанатты мәжілісте баяндама жасады. Алматы, Ғалымдар үйі. 20 қазан.

2005 ж. Мәдениет және спорт министрлігінің алқа мүшесі.

- “Президент Жолдауы және Халықаралық “Қазақ тілі” қоғамы атқарар жұмыстар” атты Алматы тіл жанашырлары мен Қоғамның Ұлтық кітапханада өткізілген басқосуында баяндама жасады. Алматы, наурыз.

- “Еуропа қазақтары бірлігінің кепілі — Ана тіл” тақырыбындағы баяндама жасады. Германия, Еуропа қазақтары жиыны, Келн қаласы, наурыз.

- “Мемлекеттік тіл жауынгерлер қызметінде және мемлекеттік бағдарлама талаптары” тақырыбында ҚР ҰҚК шеғара қызметі кадрлар, тәрбие және әлеуметтік-құқықтық жұмыстары Бас басқармасы басқармасы өткізген жиналыста сөз сөйледі. Алматы, сәуір.

- Білім терегі — тіл (Тараз институтының 5 жылдығына “Жоғары мектепте кәсіптік білім беру тәжірибесі” атты республикалық ғылыми тәжірибелік конференцияда жасалған хабарлама). Тараз, мамыр.

- Мемлекеттік тіл құжаттарына (Тіл Заңы, Мемлекеттік бағдарлама т.б.) өзгерістер енгізудің қажеттілігі (Мемлекеттік тіл туралы Заң мен мемлекеттік Бағдарламаның орындалу барысы туралы ҚР Мәдениет, ақпарат және спорт министрлігі

жанындағы Консультациялық Кеңес мәжілісіндегі сөзі). Астана, мамыр.

- “Теңеу сөздің бапкері” тақырыбында баяндама жасады. Т.Қоңыровтың 70 жылдығына арналған республикалық ғылыми теориялық конференция. Алматы, мамыр

“Ш.Ш.Сарыбаев және қазақ тіл білімі мәселелері” атты Халықаралық ғылыми-теориялық конференциядағы негізгі баяндама жасады. Алматы, 27 мамыр.

- “Мемлекеттік тіл және оның білім саласындағы жағдайың атты баяндама жасады. – Семей қаласындағы ЖОО-ры мұғалімдері жиыны. – Семей, мамыр.

- “Балалар бойындағы дарындылық тіл арқылы ашылады” – Қазақ тілі және әдебиеті пәнінің II Халықаралық Олимпиаданың ашылу салтанатындағы сөзі. Көкшетау, маусым.

- “Қазақ өркениетіндегі мақал-мәтелдердің орны” тақырыбында “Адамзат өркениеті – тарих және қазіргі заман” атты халықаралық ғылыми конференцияда баяндама жасады. 5-9 шілде.

2006 ж. “Қазақ тілі” қоғамының бүгінгі ахуалы. Мәскеу, Ұйымның 15 жылдығында сөйлеген сөзі, 5 мамыр.

- Мемлекеттік терминология комиссиясының мүшесі, ҚР Министрлер кабинетінің мемлекеттік тіл жөніндегі комиссиясының мүшесі.

- Қазақ терминологиясын зерттеудегі негізгі бағыттар мен кезеңдер - “Мемлекеттік тілдің ахуалы, проблемалары және оны шешу жолдары” атты халықаралық ғылыми-практикалық конференцияның материалдары. Өскемен, 26 мамыр.

- Отырар энциклопедиясы жөнінде ойлар – Отырар ауданы Фараби мәдениет сарайындағы тұсаукесер сөз, - Шәуілдір селосы, 17 маусым.

- Тіл мен ділдің жаршысы — “Халықаралық Қазақ тілі” қоғамы жөнінде “Орталық Азия аймағы: өткені мен бүгінi” атты халықаралық ғылыми симпозиумның ашылу салтанатындағы құттықтау сөзі — Алматы, “Алатау” санаторийі, 6 шілде.

- “Өзі өлгенмен сөзі өлмеген тұлға” (А.Байтұрсынұлының өзінің алдындағы үш ұлы тұлғаның үш арнасы жолын дамытуы жайында) атты — “Орталық Азия аймағы: өткені мен бүгінi” атты халықаралық ғылыми симпозиумның ашылу салтанатындағы құттықтау сөзі — Алматы, “Алатау” санаторийі, 6 шілде.

- Ө.Жәнібеков және тіл мен мәдениет хақында — Шымкент қаласында Ө.Жәнібековті еске алуға арналған ғылыми конференцияда баяндама жасады. 2 қараша.

- С.Талжанов туралы баяндама жасады. — Тіл комитеті және Еуразия университеті ұйымдастырған ғылыми конференция. Астана, 23 қараша.

**ОСНОВНЫЕ ДАТЫ ЖИЗНИ И ДЕЯТЕЛЬНОСТИ
АКАДЕМИКА НАЦИОНАЛЬНОЙ АКАДЕМИИ
НАУК РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН,
ДОКТОРА ФИЛОЛОГИЧЕСКИХ НАУК,
ПРОФЕССОРА У.А.АЙТБАЕВА**

Умирзак Айтбаев родился 5 апреля 1936 г. в Южно-Казахстанской области, Отрарском районе, с. Балтаколь, в семье просветителя-учителя.

1953 г. Слесарь Миргалымсайского “Сантехмонтажа” в г. Кентау.

1954-1959 гг. Студент филологического факультета КазГУ им. С.М. Кирова.

1959-1962 гг. Литературный сотрудник газеты “Социалистик Қазақстан”.

1962-1975 гг. Младший научный сотрудник Института языкознания АН КазССР.

1971 г. Защита диссертации на соискание ученой степени кандидата филологических наук на тему “Способы передачи фразеологизмов в переводах произведений А.М.Горького на казахский язык”.

1972 г. Присуждена степень кандидата филологических наук.

1973 г. Принимал участие в VII Региональной конференции по диалектологии тюркских языков (Маловские чтения). г. Алматы.

1975-1980 гг. Старший научный сотрудник Института языкознания АН КазССР.

1976 г. Принимал участие в работе II Всесоюзной тюркологической конференции. г. Алматы.

1978 г. Член Государственной терминологической комиссии при Совете Министров КазССР.

1980 г. Принимал участие и выступил с докладом в работе III Всесоюзной тюркологической конференции. г. Ташкент.

- Член специализированного Совета Д.008.02.01 по защите докторских диссертаций по специальности — 10.02.06 Института языкознания АН КазССР по филологическим наукам.

1980-1999 гг. Заведующий отделом терминологии и теории перевода Института языкознания АН КазССР.

1981 г. Ученый секретарь Казахской государственной терминологической комиссии при Совете Министров Казахской ССР.

1984 г. Участник Республиканской научно-теоретической конференции на тему “Проблемы истории казахского литературного языка”. Алматы, 27-28 декабря.

1985 г. Участник V Международной конференции по тюркологии в г. Стамбуле. Турция, июль.

1986 г. Участник Расширенного III Всесоюзного совета по проблемам “Этимологии тюркских языков”.

- Ответственный секретарь Государственной терминологической комиссии при Совете Министров Казахской ССР.

- Член специализированного Совета Д.008.02.01 по защите докторских диссертаций по специальности — 10.02.06 Института языкознания АН КазССР.

1988 г. Участник “Круглого стола” по проблемам культуры, искусства, науки в США (Мадисон, Чикаго, Сент-Луис, Нью-Йорк, Вашингтон, ноябрь).

1989 г. Принимал участие в создании проекта “Закона о языках”, Алматы, май.

- Участник Курултая Республиканского общества “Қазақ тілі”. Алматы, 20-21 октября.

- Избран вице-президентом Республиканского общества “Қазақ тілі”.

- Принимал участие в научно-практической конференции, посвященной 90-летию со дня рождения профессора К. Жубанова. Алматы, 22 декабря.

- Участник Курултая Алматинского городского общества “Қазақ тілі”.

1990 г. Принимал участие в сессии Общего собрания по проблемам “Закона о языках КазССР”. Алматы, 12 апреля.

- Член редколлегии органа общества “Қазақ тілі” газеты “Ана тілі”.

- Участник Курултая Кызылординского областного общества “Қазақ тілі”. Кызылорда, 2-4 февраля.

- Участник Курултая Южно-Казахстанского областного общества “Қазақ тілі”. г. Шымкент, 24 февраля.

- Участник I-ой Всесоюзной конференции “Тюркская фонетика”. Алматы, 27-29 декабря.

- Участник Международного тюркологического коллоквиума. Алматы.

- Участник Курултая Алматинского областного общества “Қазақ тілі”.

- Участник Республиканской научно-практической конференции на тему “Языковая политика в Казахстане и пути ее развития”. Алматы, 28-30 мая.

- Член рабочей группы по составлению Государственной программы развития языков в республике до 2000 года.

1991 г. Участвовал и выступил с докладом в работе выездной Сессии республиканского общества “Қазақ тілі”. Акмола, 2-3 апреля.

- Член рабочей группы Республиканского координационного совета развития и внедрения в жизнь казахского языка и других национальных языков на период до 2000 года.

- Участник сессии Общего собрания по общественным наукам Академии наук Казахской ССР.

- Принимал участие и выступил с докладом на выездном собрании Республиканского общества "Қазақ тілі". Актобе, 5-6 ноября.

1992 г. Защита диссертации на соискание ученой степени доктора филологических наук по теме "Становление и развитие терминологической лексики в области общественных наук".

- Присуждена степень доктора филологических наук.

- Выступил с докладом на II Курултае Международного общества "Қазақ тілі".

- Избран первым вице-президентом Международного общества "Қазақ тілі".

1993 г. Участник научно-теоретической конференции, посвященной 120-летию со дня рождения А.Байтурсынулы. Алматы, 22 ноября.

- Член специализированного Совета по защите диссертации на соискание ученой степени доктора филологических наук.

- Участвовал в сессии Общего собрания по отчету НАН РК. Алматы.

- Выступил с докладом в Центральном институте народов. Пекин, 10-21 мая.

- Участвовал и выступил с докладом на научной конференции, посвященной 70-летию со дня рождения академика А.Т.Кайдарова. Алматы, 18 декабря.

1994 г. Избран членом-корреспондентом НАН РК на Общей сессии Академии наук.

1995 г. Ведущий научный сотрудник Института языкознания им. А. Байтурсынова Министерства науки и образования РК.

- Принимал участие в обсуждении доклада на годовой сессии Общего собрания Отделения общественных наук НАН РК.

1996 г. Принимал участие в новом проекте "Закона о языках РК".

- Участник III Курултая Международного общества "Қазақ тілі".

- Главный научный сотрудник Института языкознания Министерства науки и образования РК.

- Почетный гражданин г. Туркестана.

1997 г. Выступил с докладом в работе Республиканской научно-практической конференции "Основные проблемы развития и становления общественной функции государственного языка в научной сфере в свете "Закона о языках РК". Алматы, 14 июня.

- Участник "Круглого стола" Министерства культуры, информации и общественного согласия РК.

- Участник Объединенного собрания Отделения общественных наук МНиО РК и Института языкознания.

- Выступил с докладом на V Курултае в Турции.

- Участник Объединенного собрания Отделения общественных наук МНиО РК и Института языкознания. Алматы, 11 ноября.

- Выступил с докладом на конференции, посвященной 100-летию со дня рождения М.Ауэзова. г. Арыс, Отрар, Туркестан Южно-Казахстанской области.

- Почетный гражданин Арысского района Южно-Казахстанской области. 15 июня.

- Почетный гражданин Отрарского района Южно-Казахстанской области. 15 июня.

1998 г. Член Лингвистической комиссии, созданной Центральной избирательной комиссией РК.

- Участник научно-практической конференции, посвященной 125-летию со дня рождения А.Байтурсынулы. Астана, 21 сентября.

- Выступил с докладом в работе Международной научной конференции "Тюркские народы в мировом сообществе", посвященной 90-летию со дня рождения академика АН РК С.К.Кенесбаева. г. Алматы, 29 октября.

- Соответственно с решением III Курултая Международного общества "Қазақ тілі" наградила А.Байтурсынулы почетным званием "Ана тілінің айбары" (с золотой медалью) и вручил награду музею. Алматы, ноябрь (Совместно с А.Кайдаровым).

- Участвовал в языковом марафоне "Знают ли великого Абая?", проведенного обществом "Қазақ тілі" совместно с администрацией Алматинского областного общества "Қазақ тілі". Алматы, март, апрель, май, июнь.

- Соответственно с решением III Курултая Международного общества "Қазақ тілі" вручил Президенту Турции С.Демирелю почетное звание (вместе с золотой медалью) "Ана тілінің айбары". г. Анкара (Совместно с А.Кайдаровым).

- Выступил на торжественном собрании, организованном Международным обществом "Қазақ тілі" совместно с Восточно-Казахстанским областным обществом. Усть-Каменогорск, октябрь.

- Принимал участие и выступил с докладом в работе Международной научной конференции, посвященной творчеству Шал акына.

1999 г. Принимал участие и выступил с докладом в работе научной конференции, проведенной совместно с Международным обществом “Қазақ тілі”, Алматинским городским департаментом по языкам и Республиканским фондом “Барс”. Алматы, 27 апреля.

- Участник научно-практической конференции, посвященной 100-летию со дня рождения профессора К.Жубанова, проведенной Министерством культуры, информации и общественного согласия совместно с обществом “Қазақ тілі”. Астана, 20 мая.

- Участвовал и выступил с докладом на собрании Отделения общественных наук НАН РК. Алматы, 16 июня.

- Участвовал и выступил с докладом на заседании “Круглого стола”, организованном Международным обществом “Қазақ тілі” и Акиматом г. Алматы. Алматы, 22 октября.

- Участвовал и выступил с докладом на региональном пленуме Международного общества “Қазақ тілі”. Семей, 28 октября.

- Соответственно с решением III Курултая Международного общества “Қазақ тілі” вручил Президенту Республики Казахстан Н.А.Назарбаеву почетное звание (вместе с золотой медалью) “Ана тілінің айбары” (Совместно с А.Кайдаровым).

- Участвовал и выступил с докладом на Объединенном собрании Актюбинского областного акимата и Международного общества “Қазақ тілі”.

- Участвовал и выступил с докладом в работе научно-теоретической конференции на тему “Государственный язык

и госслужащий”, организованной Международным обществом “Қазақ тілі”, Академией по подготовке госслужащих при Президенте РК и Департаментом по языкам г. Алматы.

- Участвовал и выступил с докладом в работе научной конференции КазГНУ им. аль-Фараби, посвященной 100-летию со дня рождения К.Жубанова. Алматы, 14 декабря.

2000 г. Участвовал и выступил с докладом в работе “Круглого стола”, организованного Департаментом по языкам на тему “Государственный язык вчера, сегодня и завтра”. Астана, 21 января.

- Участвовал и выступил с докладом в работе научно-теоретической конференции, посвященной проблемам культуры, искусства и языка, организованной Алматинским институтом культуры и искусствоведения. Алматы, 10 марта.

- Участвовал и выступил с докладом в работе научно-теоретической конференции, посвященной 75-летию со дня рождения профессора университета “Кайнар” Ш.Ш.Сарыбаева. Алматы, 17 марта.

- Участвовал и выступил с докладом на Республиканской научно-теоретической конференции, посвященной профессору ЖенПИ С.М.Исаеву. Алматы, 14 марта.

- Участвовал и выступил с докладом в работе “Круглого стола” на тему “Государственный язык: в третьем тысячелетии”. Алматы, 17 февраля.

- Участвовал и выступил с докладом в работе научно-теоретической конференции Евразийского университета им. Л.Гумилева, посвященной 100-летию со дня рождения И.Байзакова.

- Участвовал и выступил с докладом в работе конференции, организованной Международным обществом “Қазақ

тілі” и Городским департаментом по языкам, посвященной 10-летию Международного общества “Қазақ тілі”. Алматы, 28 августа.

- Участвовал и выступил с докладом на Международном собрании “Будущее Казахстана – в казахском языке”. Алматы, 20 сентября (Совместно с А.Кайдаровым).

- Участвовал и выступил с докладом в работе “круглого стола”, организованного Департаментом по языкам Министерства культуры, информации и общественного согласия. Алматы, 21 декабря.

2001 г. Участвовал и выступил с докладом на Международной научной конференции на тему “10 лет независимости Казахстана”, организованной университетом “Кайнар”.

- Участвовал и выступил с докладом на “Исаевских чтениях”, организованных Каз ЖенПИ. Алматы, 20 марта.

- Участвовал и выступил с докладом в работе “Круглого стола”, организованного Американско-Центральноазиатским Институтом. Вашингтон, 17 мая.

- Участник Конгресса США. Вашингтон, 18 июля.

- Участник “Круглого стола”, организованного телевидением Казахстана и СМИ на тему “Проблемы языка и демократии в Казахстане”. Алматы, Дом демократов, 26 июля.

2002 г. Участвовал и выступил с докладом в работе Международной научно-теоретической конференции, посвященной 100-летию со дня рождения Г.Мусрепова, организованной КазГУ им. аль-Фараби. Алматы, 27-28 февраля.

- Участвовал и выступил с докладом на Республиканской научно-практической конференции на тему “Актуальные проблемы казахской терминологии”, организованной Министерством культуры, информации и общественного согласия РК. Алматы, 18-19 февраля.

- Выступил с докладом на Курултае казахов Европы (Германия, Кельн).

- Участвовал и выступил с докладом на научной конференции на тему “Новые исследования по словообразованию казахского языка”. Шымкент, 19 июля.

- Участвовал и выступил с докладом на Региональной научно-практической конференции на тему “Функционирование и развитие государственного языка: роль местных органов”. Павлодар, 3-4 октября.

- Участвовал и выступил с докладом на I-ом Международном тюркологическом конгрессе “Актуальные проблемы современной тюркологии и его перспективы”. Туркестан, 9-12 октября.

2003 г. Участвовал и выступил с докладом “Сегодняшние проблемы государственного языка и перспективы развития” на Международной научно-практической конференции. Усть-Каменогорск, 11-13 февраля.

- Участвовал и выступил с докладом “Профессор С. Исаев и язык периодической печати” на республиканской научно-практической конференции. Алматы, 19 марта.

- Выступил с докладом “Дух героизма и народности в поэзии Махамбета и современность” на Международной научно-теоретической конференции. 27 февраля.

- Участвовал и выступил с докладом “Махамбет — неотъемлемый дух героизма и народности” на Международной научно-практической конференции. Атырау, 12 сентября.

- Выступил с докладом “Роль первых казахских газет и журналов в терминообразовании” в работе круглого стола “СМИ и казахская терминология”, организованного Министерством культуры. Дом дружбы. 7 ноября.

- Выступил с докладом “Родной язык и казахские женщины” на Международной научно-теоретической конференции “Казахская женщина: прошлое, настоящее, будущее”.
- Алматы, ЖенПИ, 21 ноября.

2004 г. Алматинская городская организация о двух проблемах: 1. Роль государственного языка в укреплении государственности; 2. Участвовал в работе круглого стола, во Дворце Школьников на тему: “Нужны ли дополнительные изменения в “Закон о языке?”. Эта встреча была показана по телевидению. 27 февраля.

- Выступил на совместной встрече национальной компании “КазМунайГаз”, Аджип ККО, Министерства культуры и Международного общества “Қазақ тілі” на тему “О государственном языке в нефтегазовой отрасли”. — Астана, 15 апреля.

- Выступил с докладом “Современная политическая ситуация и государственный язык” на расширенном передвижном Совещании Президиума коллегии мажилиса Международного общества “Қазақ тілі”. Южно-Казахстанская область, Сайрамский район. 27-28 апреля.

- Выступил с докладом “Перевод — один из главных источников обогащения языка” на Международной научно-практической конференции “Вопросы перевода художественных произведений и религиозной литературы на казахский язык”. — Алматы, Дом ученых. 19 мая.

- Выступил с докладом “Слово о Р.Г. Сыздык”. “Казахский национальный литературный язык: настоящее и будущее” (Республиканская научно-теоретическая конференция, посвященная 80-летию Р.Г. Сыздык). — Алматы, 20 мая.

- Выступил с докладом “Вопросы терминологии и культуры речи” на Республиканской научно-теоретической конференции. — Алматы, Дом дружбы. 21 мая.

- Выступил с поздравительным словом на I Курултае Ассоциации хаджи. — Астана, Дом-Музей Культурного центра при Президенте РК. 25 мая.

- Речь на презентации книги А.Дербисали кажи “Ислам и эпоха”; Независимость незыблема, опираясь на язык и религию. — Астана, 25 мая.

- Выступил с докладом “О единстве языка и духа” на Курултае “Партии Руханият”. — Шымкент, 27 июля.

- Выступил на совещании Терминкома. — Астана, 13 июля.

- Выступил с докладом “С. Сейфуллин — добавил престижа государственному языку”. На прошедшей в Казахском аграрном университете им. С. Сейфуллина Международной научно-практической конференции “Сакен и современность”. — Астана.

- Выступил на встрече в Женском пединституте “Первооткрыватель места воспитания казахских девушек (про основателя ЖенПИ Н. Ондасынова). 18 октября.

- Выступил с докладом на торжественном заседании, посвященном жизни и творчеству академика Р. Сыздык. — Алматы, Дом ученых. 20 октября.

2005 г. Выступил с докладом на тему “Послание Президента и задачи, стоящие перед международным обществом “Қазақ тілі”” на совместном заседании любителей языка и общества “Қазақ тілі” в Национальной библиотеке. — Алматы, 6 марта.

- Выступил с докладом на тему “Залог единства европейских казахов — родной язык”. Съезд казахов Германии, Европы. г. Кельн, март.

- Выступил с речью “Государственный язык на службе военных и требование государственной программы” на собрании, проведенным Главным управлением по кадрово-

воспитательным и социально-правовым делам пограничной службы КНБ РК. Алматы, апрель.

- Выступил с сообщением “Язык — главная основа образования” на республиканской научно-практической конференции, посвященный пятилетию Таразского университета “Опыт обучения профессиональным знаниям в высшей школе”. — Тараз, май.

- Выступил с речью “Необходимость внесения изменения в документацию государственного языка (Закон о языках, Государственная программа и др.) на совещании Консультационного совета при Министерстве культуры, информации и спорта о ходе реализации “Закона о языках” и Государственной программы по функционированию и развитию языков и др.”.

- Выступил с докладом на тему “Знарок сравнительной речи” на республиканской научно-теоретической конференции, посвященной 70-летию Т.Конырова. — Алматы, май.

- Выступил с докладом на тему “Государственный язык и его положение в сфере образования” на совещании преподавателей ВУЗ-ов в г. Семипалатинске. Семипалатинск, май.

- Выступил с основным докладом “Ш.Ш. Сарыбаев и вопросы казахского языкознания” на Международной научно-теоретической конференции. — Алматы, 27 мая.

- Выступление с речью “Задатки таланта в детях раскрываются через язык” на торжественном открытии II Международной Олимпиады по казахскому языку и литературе. Кокшетау, июнь.

- Выступил с докладом “Пословицы и поговорки — источник развития Казахской цивилизации” на Международной научной конференции “Человеческая цивилизация — история и современность”. — Алматы, июль.

- Выступил с докладом “Роль пословиц и поговорок в развитии казахской цивилизации” на Международной науч-

ной конференции “Человеческая цивилизация — история и современность”. 5-9 июля.

2006 г. Выступил с докладом “Сегодняшнее состояние общества “Қазақ тілі””, посвященный 15-летию организации. Москва, 5 мая.

- Основные направления и этапы исследования казахской терминологии — “Состояние государственного языка, проблемы и пути их решения”. Материалы Международной научно-практической конференции. Усть-Каменогорск, 26 мая.

- Мнения об энциклопедии “Отырар” — выступление во время презентации во Дворце культуры им. Фараби Отырарского района, — село Шаульдер. 17 июня.

- Глашатай языка и миропонятия о Международном обществе “Қазақ тілі” — про Международное общество “Қазақ тілі”. Выступил с поздравительным словом “Регион Центральной Азии: прошлое и настоящее” на торжественном открытии Международного научного симпозиума. — Алматы, санаторий “Алатау”, 6 июля.

- “Сам он умер, слово его не умерло” (посвящен трем выдающимся личностям, трем предшественникам А.Байтурсынова) — Выступил с поздравительным словом на торжественном открытии Международного научного симпозиума на тему: “Регион Центральной Азии: прошлое и настоящее”. — Алматы, санаторий “Алатау”, 6 июля.

- Выступил с докладом на научной конференции в городе Шымкент, посвященной памяти У. Жанибекова. “О У. Жанибекове и языке и культуре”. 2 ноября.

- Выступил с докладом о С. Талжанове. — Научная конференция, организованная Комитетом по языкам и Евразийским университетом. — Астана, 23 ноября.

АКАДЕМИК Ө.А.АЙТБАЕВТЫҢ ҒЫЛЫМИ, ПЕДАГОГТИК ЖӘНЕ ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ ҚЫЗМЕТІ ТУРАЛЫ ҚЫСҚАША ОЧЕРК

Өмірзақ Айтбайұлы Айтбаев 1936 жылы сәуір айының 5-і күні Оңтүстік Қазақстан облысы, Отырар ауданы, Балтакөл (бұрын Түркістан ауданына қараған) селосында дүниеге келген. Мектеп табалдырығын 1943 жылы осы ауданның Қарғалы колхозында аттайды. 1953 жылы аудан орталығы Шәуілдірдегі Жамбыл орта мектебін бітіреді.

Ол өмір жолын 1953 жылы Кентау қаласындағы Мырғалымсай “Сантехмонтаж” мекемесінде темір шебері болып бастайды. 1954-59 жылдары өл-Фараби атындағы (бұрынғы С.М.Киров атындағы) КазМУУ-дің филология факультетінің студенті болады. Студенттік жылдардың өзінде ғылыми, қоғамдық жұмыстарға белсене араласып, ұйымдастырушы ретінде көзге түседі. Көркемөнерпаздар үйірмелеріне қатысып, қазақтың ән-би сауық кештерін ұйымдастырып, оған бүкіл қала жастарын тартады. Сол жылдары ол ән шығарумен де өуестенеді. Оның кейбір әндері республикалық газеттерде (“Лениншіл жас”, 1959) жарияланған.

Ө.Айтбайұлы университетті бітіретін жылы, яғни 1959 жылдың шілдесінен республикалық “Социалистік Қазақстан” газетінің әдеби қызметкері болып қызметке тұрады да, онда 1962 жылдың сәуіріне дейін істейді, осы жылдары ол қаламын шындай түседі. 1962 жылдың көктемінде Қазақ ССР ҒА Тіл білімі институтына кіші ғылыми қызметкер болып ауысады. Міне, осыдан бастап ол ғылыми жұмыстармен түбегейлі айналысады.

Көрнекті тіл мамандары М.Балақаев, І.Кеңесбаев, Ә.Қайдар, Ш.Сарыбаев, әйгілі аудармашы ғалымдар С.Талжанов, Ә.Сатыбалдиевтің ақыл-кеңесінің негізінде Ө.Айтбайұлы тіл білімі мен аударма ғылымының мәселелерімен шұғылданады, ғылыми-теориялық конференцияларға қатысып, баяндамалар жасап, ғылыми ортада таныла бастайды.

1971 жылы “М.Горький фразеологизмдерінің қазақ тіліне берілу жолдары” деген тақырып бойынша кандидаттық диссертация қорғады. Бұл саланың нақты проблемалары жүйелі түрде ғылыми зерттеу объектісіне, әсіресе лингвистикалық талдама тұрғысынан бұған дейін сөз болмай келген еді. Диссертациялық жұмыс өзінің осы тұрғыдағы байыпты барлаулары, батыл тұжырымдарымен ғылыми жұртшылыққа ой салды.

Бұл жылдары ол ғылыми-зерттеу жұмыстарымен қоса СССР Журналистер одағының мүшесі ретінде журналистік қызметін де қатар алып жүреді. Қазақ қауымының өмірі, әлеуметтік болмыс-бітімі, қазақ өнері мен әдебиетінің келелі мәселелері, өнер адамдарының тағдыры, ауылшаруашылығы еңбеккерлерінің тұрмыс жайы т.б. туралы очерк, новеллалар жазуын жалғастырады.

1975 жылы Ө.Айтбайұлының “Ғылым” баспасынан “Аудармадағы фразеологиялық құбылыс” деп аталатын монографиялық зерттеу еңбегі жарық көрді. Аударма проблемасының күрделі мәселелерін қарастыратын бұл еңбек кезінде баспасөзде автордың келелі табысы ретінде бағаланды. Шынында аталмыш еңбек қазақ аударма ғылымының қалыптасуына қосылған елеулі үлестің бірі болды.

Ө.Айтбайұлы күнделікті нақты ізденістерінің нәтижесінде кіші ғылыми қызметкерден ғылымның жетекші маманы,

ұйымдастырушысы ретінде өсіп жетілді. 1974 жылдан 1981 жылға дейін аға ғылыми қызметкер, ал 1981 жылдан 1989 жылға дейін Терминология мен аударма теориясы бөлімінің меңгерушісі болып қызмет атқарды. Оның ғылыми-зерттеушілік, ғылымды ұйымдастырушылық қабілеті осы жылдары айқынырақ көрінді. Өзекті мәселе — қазақ терминологиясы туралы зерттеу жұмыстары мен проблемалық тақырыптарға жетекші болып, жас мамандардың жетіле түсуіне қолғабыс жасады. Бұл жылдары Өмірзақ Айтбайұлының басшылығымен және қатысуымен бірнеше ұжымдық кітап (Тіл мәдениеті және баспасөз. Алматы: Ғылым, 1968. 10 б.т.; Өрелі өнер. Алматы, 1976. 8 б.т.; Сөз өнері. Алматы: Ғылым, 1978. 7 б.т.; “... ұлт саясатын бұрмалаушылар”. Алматы: Ғылым, 1981; Қазақ терминологиясының мәселелері. Алматы: Ғылым, 1986. 10 б.т.; Аударманың лексика-стистикалық мәселелері. Алматы: Ғылым, 1987. 10 б.т.; Термин және олардың аудармалары. Алматы: Ғылым, 1990. 12 б.т.) баспадан жарық көрді.

Ө.Айтбайұлы бұл жылдары қазақ терминологиясы мен аударма саласында жан-жақты ізденістер жасаумен болады. Ол осы қиын да күрделі ғылыми мәселелерге қатысты әлемдік ғылыми ой-пікірлерді сүзіп шығып, қазақ тілінің өз табиғатына тән заңдылықтарға тереңдейді. Бұл жөніндегі өзінің байқау, болжамдарын мақала түрінде республикалық, одақтық басылымдарда жариялап, ғылыми-теориялық конференцияларда баяндамалар жасайды.

Қазақ тіл білімінің түйінді мәселелеріне, әсіресе терминология, тіл мәдениеті, аудармаға байланысты жасаған баяндамалары өзінің дәйектілігімен, ойлылығымен ғылыми жұртшылыққа аян. Баяндамалардың жалпы саны 30-40-тан

асады. Оның біразы халықаралық, одақтық, республикалық конференцияларда жасалған баяндамалар. Ғылыми баяндамалар ішінен мыналарды атап өтуге болады: “Термин жасаудың кейбір модельдері” (Этимологтардың республикалық кеңесі. Алматы, 1984), “Аударма және ғылым тілі” (Аудармашылардың республикалық кеңесі. Алматы, 1989), “Қазақ тілі” қоғамының мемлекеттік тілді дамытудағы рөлі” (Республикалық ғылыми-практикалық конференциясы. Алматы, 1990), “Тіл мәдениетінің кейбір өзекті мәселелері” (Түркологтардың бүкілодақтық съезі. Ташкент, 1980), “Диалектные явления и вопросы перевода” (1973), “Становление и развитие переводческого дела в Казахстане” (Караганда, 1981), “Түркі тілдері терминдерін бірегейлестіру мәселесі” (Стамбул, 1995), “Тіл мәдениеті және терминология” (Пекин, 1993), “Ахметтану тағлымы” (Мемлекеттіл тіл: бүгін мен болашағы атты республикалық ғылыми-теориялық конференция. Астана, 1998); “Проф. Қ.Қ.Жұбанов және қазақ терминологиясының кейбір мәселелері” (Қ.Жұбановтың 100 жылдығына арналған республикалық ғылыми-тәжірибелік конференция. Астана, 1999); “Көркем тілдің бір кілті — мақал-мәтелде” (“Көркем әдебиет тілінің өзекті мәселелері” атты халықаралық ғылыми-теориялық конференция. Алматы, 2003), “Аударма ісіндегі сөзжасам тәжірибесі... (“Түркітану мәселелері: бүгін мен болашағы” атты халықаралық ғылыми-практикалық конференция. Алматы, 2001). “Қазақ терминологиясын зерттеудегі бағыттар мен кезеңдер” (“Мемлекеттік тілдің ахуалы, проблемалары және оны шешу жолдары” атты халықаралық ғылыми-практикалық конференция материалы. Өскемен, 2006 т.б.).

Бөлім меңгерушісі ретінде “Қазақ терминологиясының жасалу көздері” (1981-84) және “Қазақ әдеби терминологиялық лексикасының дамуы” (1985-91), “Мемлекеттік тілде ғылыми терминологияны қалыптастырудың теориялық, ғылыми-әдістемелік және практикалық мәселелері” (1997-99) деген күрделі тақырыптарға жетекшілік жасады. Аталған тақырыптар негізінен қазақ терминологиясының мәселелеріне арналғандықтан, Ө.Айтбайұлы жетекшілік еткен ғылыми қызметкерлер, ең алдымен, бөлімнің картотекалық қорын жасауға кірісті. Бұл айтуға жеңіл болғанымен орындалуы қиын жұмыс. Өйткені сол 1980-жылдарға дейін жарық көріп үлгерген екі тілді терминологиялық сөздіктердің бәрін жинақтап, әліпби тәртібіне келтіру қажет болатын. Бөлім қызметкерлері меңгерушіден бастап түгел картотека қорын толық қамтып, молайтумен айналысты. Бірнеше жылға созылған бұл күрделі жұмыс бөлімнің 500 мыңға таяу картотекалық қорының негізін салды.

Өз жалғасын тапқан бұл жұмыс осы заман сұранысына орай, М.Әуезов атындағы Шымкент пединститутының профессоры Қ.Бектаев тобымен өзара шартқа отырып, әлгі сөздіктер лек-легімен электронды есептеу машинасының сарабынан өткізілді. Ғылымның ірі-ірі бес саласы бойынша жасалған бұл материалдар болашақта түзілетін түрлі сөздіктерге негіз болды, өзінің зерттеушілері мен сөздік түзушілерін тапты. Олар: қоғамдық ғылымдар саласы, биология ғылымдары, физика-математика ғылымдары, жер туралы ғылым мен техника ғылымдарының саласы. Бұл түркі дүниесінде тұңғыш жасалған картотекалық қор.

Мұның ішінен бөлім қызметкерлері қазіргі сұранысқа ең қажеттірегі деп “Қоғамдық ғылымдар терминдерінің орысша-қазақша және қазақша-орысша сөздігінің” екі томдығын түзіп

шықты. Бұл бөлім атқарған ең күрделі жұмыстардың бірі. Ө.Айтбайұлы осы сөздікті жасаушылардың бірі, жетекшісі, әрі бұл жобаның жа-уапты редакторы. Бұл сөздік бірнеше рет толықтырып, өңделіп, сұрыпталып, баспа жүзін көру алдында тұр.

Ө.Айтбайұлы өзінің түбегейлі ізденістері мен зерттеу ісін тұжырымдап, қазақ лингвистикасының тарихында тұңғыш рет қазақ терминологиясының дамуы мен қалыптасуы жайында көлемді де іргелі еңбек жазды. Ол 1988 жылы “Қазақ терминологиясының дамуы мен қалыптасуы” деген атпен “Ғылым” баспасынан жарық көрді. Бұл еңбек туралы кезінде баспасөзде бірнеше рецензия жазылып, ғалымдар жоғары баға берді.

Ө.Айтбайұлының ғылыми ой-тұжырымдары аталған салалармен ғана шектелген емес. Тіл мәдениеті, стилистика, лексикология, ономастика, диалектология, әдеби тіл, әдебиет, мәдениет, мемлекеттік тіл, аударма, қазақ терминологиясы мен аудармасының мәселелері туралы көп жылғы барлау, байқау, ізденістер негізінде 1992 жылдың басында “Қоғамдық ғылымдар терминологиялық лексикасының қалыптасуы мен дамуы” деген тақырыпта докторлық диссертация қорғады.

Ө.Айтбайұлының бұл диссертациялық жұмысы тың мәселені қозғап, жаңалықтар алып келді. Ең алдымен, бұған дейін ғылым объектісіне айнала алмай, тарихымызда жұмбақ боп келген арыстарымыз – Ахмет Байтұрсынұлы мен Міржақып Дулатұлының мұралары мен еңбектері тұңғыш рет тілдік тұрғыдан талданып, лайықты бағасын алды. Әсіресе, А. Байтұрсынұлының қазақ лингвистикасын дамытудағы, оның ішінде қазақ терминологиясын жасаудағы өлшеусіз зор рөлі жан-жақты зерделенді.

Өмірзақ Айтбайұлы бірнеше жыл бойы Қазақстан Республикасы Министрлер Кабинеті (бұрынғы Министрлер Советі) жанындағы Мемлекеттік терминология комиссиясының мүшесі, ғалым хатшысы ретінде де зор жұмыстар атқарды. Ғылымның түрлі саласында пайда болып, ала-құла қолданылып жүрген терминдердің бір ізге түсуіне, ғылыми тұрғыдан реттелуіне атсалысты. Биология, физиология, химия, физика, математика, теміржол, музыка, спорт, компьютер саласына қатысты терминдерді, сөздіктерді рет-ретімен Мемтерминком талқысына салып, жұртшылыққа ұсынуда оның үлесі мол. Әсіресе Мемтерминкомның осы заман сұранысына лайықты ережесін қайта жазып, құрылымын нақтылай түсуі де Ө.Айтбайұлы іс-әрекеттерімен тікелей байланысты.

Сонымен бірге ол Тіл білімі институты жанындағы ғылыми дәреже беретін ғылыми Кеңестің көп жылдан бергі мүшесі ретінде ғылымның жас мамандарының өсіп, жетілуіне қолғабыс етіп келеді. Бұрынғы Одақтағы түркі тілдес халықтар ғалымдарын дайындауда бұл Кеңестің рөлі айрықша. Уақтысында көптеген кандидаттық және докторлық диссертациялар осы Кеңес сарабынан өтіп, өмірге жолдама алды.

Ғылымды ұйымдастыру қарымының үстіне Ө.Айтбайұлының қайраткерлік қабілетінің айқын көрінген тұсы “Қазақ тілі” қоғамындағы жұмыстарға тікелей байланысты. Бұл жұмыс, әрине, әріден басталған. Ана тіліне саналы өмірін сарп етіп келе жатқан Ө.Айтбайұлы 80-жылдың басынан-ақ тіліміздің әлеуметтік болмысын, қоғамдық қызметін айқындап, оның беделін көтеру үшін, соған иелік жасайтын бір ұйым керек деген Әбдуәли Туғанбайұлы Қайдаровтың бастамасын

бірден қолдайды. Тіл жөніндегі толғаныстар оған қолына қаламды ғана емес, домбыраны да ұстатып, көмекейін әуен кеулей бастайды. Сөйтіп Қоғам құрылмастан аттай 1 жыл бұрын “Ана тілі” дейтін ән дүниеге келеді. Осы әнді өзі орындай отырып, ол қазақ радиосы арқылы жарты жылға таяу уақыт қазақ тіліне мемлекеттік мәртебе қажеттігі жайында хабар жүргізді. Сөйтіп бұл ән болашақ “Қазақ тілі” қоғамының өз өнұранындай болып, көп көңілінде жатталды. Әсіресе, 1988 жылы басталып, 1989 жылы қаулай бастаған тіл күресінің ол басы-қасында болды. Бүкіл жұртшылық қолдаған бұл шерудің түйіні 1989 жылдың 20-21 қазанында шешілді. Сөйтіп тұңғыш Құрылтайда Республикалық “Қазақ тілі” қоғамы құрылды. Онда делегаттар бір ауыздан Қоғамның президенті етіп Ә.Т.Қайдаровты, вице-президенті етіп Ө.Айтбайұлын сайлады.

2004 жылдың 11 қарашасында ол Халықаралық “Қазақ тілі” қоғамының президенті болып сайланды.

1998 ж., 2005 ж. ҚР Орталық сайлау комиссиясы құрған лингвистикалық комиссияның мүшесі ретінде ҚР Президенттігіне үміткерлерден (8 адам) емтихан қабылдады.

Ө. Айтбайұлы ғылыми ізденістер нәтижесін практикалық тәжірибемен ұластырып, ұстаздық өнеге танытып жүрген ғалым. 1980-жылдардың басынан Қарағанды, Қызылорда, Шымкент, Алматы қалаларындағы жоғары оқу орындарында мемлекеттік емтихан төрағасы ретінде және дәріс оқу арқылы тіл мамандарын, жалпы филологтарды дайындауға үлкен үлес қосып келеді. Ол 1994-95 жылдары Алматы Қыздар пединститутының, ал 1996-97 жылдары Қ.Яссауи атындағы қазақ-түрік университетінің профессоры ретінде дәріс берді. 1998 оқу жылынан “Қайнар” университеті филология факультетінің деканы.

Академик 1996 жылы Ыбырай Алтынсарин атындағы медалінің, 1998 жылы Президент Жарлығымен “Құрмет” орденінің иегері болды. 2001 жылы Президент Жарлығымен “Қазақстан Республикасының тәуелсіздігіне 10 жыл” мерекелік медалімен, 2004 жылы ғылым беру саласындағы ерекше еңбегі үшін “Қазақстан Республикасының ғылымын дамытуға сіңірген еңбегі үшін” белгісімен марапатталды. Сондай-ақ ол 1997 жылы Экология халық академигі болып, ал 1998 жылы ҚР Әлеуметтік ғылымдар академиясының академигі болып сайланды.

Міне, осы кездің бәрінде Ө.Айтбайұлы қоғам қайраткері ретінде әрдайым тіл мен діл жолындағы зиялы қауым ұмтылыстарының көшбасшыларының бірі болып келеді. Ол академик Ө.Қайдармен бірге Қазақ тілінің мемлекеттік тілге айналуына қажетті шаралардың бәріне қатысады. Мемлекеттік Бағдарламаның түзілуіне, Қоғам Жарғысы мен Бағдарламасын дайындауға белсене атсалысты. Ең бастысы Қоғамның жергілікті ұйымдарын құрып, оған іскер мамандар тандауда және олардың күнделікті жұмыс бағдарын айқындауда Ө.Айтбайұлының еңбегі ерекше. Ол облыстық, қалалық, аудандық ұйымдардың тұңғыш жиындарының көбіне тікелей өзі қатысып, Қоғам атқаратын жұмыстар мен міндеттерін түсіндіріп, оның халықтық мөнін насихаттаумен болды. Осындай нақты іс-әрекеттер нәтижесінде Қоғам ел алдында бедел алып, халықтық қозғалысқа айналды. Әсіресе Тіл Заңы мен Мемлекеттік Бағдарламаның іске қосылуына Қоғам қосқан үлес өлшеусіз.

“Қазақ тілі” қоғамы бұл мәселелерді бірінші күннен бастап назарда ұстады. Ол облыстық Кеңестердің сессиясында Мемлекеттік Бағдарламаның арнайы қаралып, осыған орай

нақты шаралар белгіленуін қадағалады. Осындай мақсатты көздеген Ө.Айтбайұлының тікелей басшылығымен өткен алқа жиындардың (Ақмола, 1990; Ақтөбе, Алматы, Семей 1991, 1994; Жамбыл, 1992; Талдықорған, 1993; Семей, 1999; Павлодар, 2002; Өскемен, 1994, 1998, 2003) маңызын кезінде радио, телевизия, баспасөз беттерінде жан-жақты сөз еткен болатын. Бұл алқа жиындар алдында жер-жерде, әрбір облыс, аудандарда мемлекеттік тілдің барысы жайында әлеуметтік зерттеу жүргізіліп, нақты деректер жинақталды. Сөйтіп облыстардың басшылары қатыстырылған бұл жиындарда әрі халықтық, әрі мемлекеттік мәні айрықша тіл мәселесі салиқалы әңгіме болды, нақты шаралар белгіленді. Бұған қосымша әрбір облыс, қала, аудан, бастауыш ұйымдар жергілікті жердің сұраныс ерекшеліктеріне орай нақты шаралар қабылдап отырды. Оның бәрі қоғамның жұмысына жүйелілік пен мақсаттылық бағыт берді.

Қоғам тілге қатысты салалардың бәріне араласып, өзінің тіл жоқшысы, бірден-бір қамқоршысы екенін үнемі дәлелдеп отырды. Міне, осы жұмыстардың бірде-бірі Ө.Айтбайұлының қатысуынсыз өткен емес.

Ө.Айтбайұлы әлденеше ғылыми-практикалық конференцияларда, Қоғамның алқа жиындарында өзі баяндама жасап, басқарып отырды. Қоғам мүшелері оның іскерлігі мен біліктілігіне, әсіресе осындай алқалы жиындарда көздері жете түсті.

Ө.Айтбайұлы академик Ә.Қайдармен бірге Қоғам бөлімшелерін республикадан тыс жерлерде де ашуды ойластырды. Бұған негізгі себеп болған сыртта жүрген отандастар тағдыры еді. Осы мақсатпен ол Мәскеу, Астрахан қалаларында болып, ондағы қалалық ұйымдар конферен-

цияларына қатысады. Ол 1989 жылдың желтоқсан айында Киев, Вильнюс, Рига, Таллин қалаларында болып, сол қалалардағы тіл қауымдастықтарының жұмысымен танысады, тәжірибе жинақтайды. Омбы, Қорған, Орынбор, Сарытау, Санкт-Петербург т.б. қалаларындағы бөлімшелерге нақты әдістемелік кеңес береді. Сондай-ақ АҚШ, Англия, Сауд Аравиясы, Қытай, Түркия елдерінде болып, онда да ұйым құру жөнінде нақты сөз қозғады. Соның нәтижесінде аталған қалалардың көбінде қазір Қоғам бөлімшелері жұмыс істеуде. Туысқан қырғыз халқының тіл қоғамын құруда да Ө.Айтбайұлының еңбегі едәуір. Қазір оларда да “Қырғыз тілі” қоғамы жұмыс істеп отыр.

Дүниежүзі қазақтарының Құрылтайын өткізу идеясын да көтергендердің бірі – “Қазақ тілі” қоғамы болатын. Өзге қоғамдық ұйымдармен (Жазушылар одағы, “Қазақстан” қоғамы) қатар мұның ұйымдастыру жұмыстарының басықасында Ө.Қайдаровпен бірге Ө.Айтбайұлы да болды.

Сондай-ақ Өмірзақ Айтбайұлының белгілі ғылым, мәдениет, өнер қайраткерлерінің өмірі мен шығармашылық еңбегіне бағышталған баяндама, мақалалары қазақ қауымына ой салар, әсіресе жас ұрпаққа үлгі, өнеге болар өрелі ойларға толы. Бұл ретте Махамбет Өтемісұлы, Сәкен Сейфоллаұлы, Шал ақын, Иса Байзақов, Ахмет Байтұрсынұлы, Құдайберген Жұбанов, Нұртас Оңдасынов, Сейділ Талжанов, Мәулен Балақаев, Ісмет Кеңесбаев, Әбдуәли Қайдаров, Зәки Ахметов, Рәбиға Сыздықова, Шора Сарыбаев, Телғожа Жанұзақов, Сапарғали Омарбеков, Сейілбек Исаев, Рақыш Өміров, Тұрағұл Қоңыров, Сейіт Қасқабасов, т.б. ғалымдар жұмысына жасаған талдамалары мен өмірнамаларын еске алсақ та жеткілікті.

Өмірзақ Айтбайұлының толассыз еңбегі үкімет тарапынан да, ғылым қауымдастығынан да жоғары бағасын алып келеді. Ол 1994 жылы Академияның жалпы Сессиясында ҰҒА-ның корреспондент мүшесі болып бір ауыздан сайланды. 2003 жылдан Ұлттық Ғылым академиясының академигі.

Ө.Айтбайұлы қайраткерлік қабілетін шындаумен бірге ғалым ретіндегі іздену, зерттеу, ұйымдастыру жұмыстарын жан-жақты тереңдете түсіп отыр. Ол қазір “Тіл біліміне кіріспе” пәні мен қазақ тілі лексикологиясы тармақтарынан дәріс жүргізеді, курстар оқиды, арнаулы семинар өткізеді. Осы салалар бойынша жоғары оқу орындарына, оның ішінде “Қайнар” университеті филология факультетінің түлектеріне арнап оқулық дайындады. Ол 450-ден астам ғылыми еңбектің авторы.

Өмекең екі ұл, бір қыздан 5-6 немере көріп отырған айтулы ата. Үлкен ұлы Біржан 1994 ж. қайтыс болып кетті. Одан Индира атты немересі бар, ол қазір жоғары оқу орнын бітіріп, банк жүйесінде жұмыс істеп жүр. Ерланнан туған Шыңғысы Санкт-Петербург университетінің 3-курс студенті. Айзере атты немере қыз биыл келді дүниеге. Қызы Ләзизаның үлкені Әйгерім Заң университетінің студенті, Жәңгірхан биыл мектепке баруға дайындалып жүр.

Ө. Айтбайұлының тағы бір ерекшелігін атаған жөн. Ол ғылым мен өнерді тел еміп, қатар ұстап келе жатқан ғалым. Әсіресе ақындық пен сазгерлік өнерінің жөні бөлек. “Көкше келбеті” тәрізді өлеңі табиғат суреттерін сипаттайды. Ал “Жар сәлемі”, “Жас ойшыл”, “Ана тіл”, “Тіл өнері дертпен тең”, “Аққоян”, “Өренім” тәрізді т.б. өндері жұртшылыққа мәлім.

Ө. Айтбайұлының тыңдаушысын тамсандырған өншілік өнері мен күйшілік өнері өз алдына бір сала әңгіме. Оның

орындауындағы біраз әндер қазақ радиосының “Алтын қорында”, сондай-ақ “Ыстықкөлдің алқызыл гүлдері” аты көркем фильмдегі Өмірзақ орындаған Біржанның “Теміртасы” бүкіл әлемге тарады.

2003 жылдың 28 ақпанында Ғалымдар үйінде Ө. Айтбайұлы өткізген “Көңілімде көп сыр бар айтылмаған” екі жарым сағатқа созылған шығармашылық кеш әлі күнге жұрт аузында. Онда профессор көп орындала бермейтін халық әндері мен күйлерді ұлы ғұлама ұстаздар Мұхтары Әуезов пен Қаныш Сәтпаевтың рухтарына бағыштап орындаған еді.

Оның ғылыми зерттеулері, шығарған кітаптары, қоғамдық қызметі, шығармашылық өнері жайында әріптестері баспасөз беттерінде талай рет жазды. Әншілік, домбырашылық өнері туралы өнертанушы зерттеушілер де жоғары бағалады.

Ө. Айтбайұлының ғылыми зерттеу, тәлімгерлік-ұстаздық, қоғамдық қызметінде әлі де мол еңбектер береріне сенеміз.

*Әбдуәли ҚАЙДАР,
ҚР ҰҒА-ның академигі,
Ғарифолла ӘНЕС,
филология ғылымдарының
кандидаты*

КРАТКИЙ ОЧЕРК НАУЧНОЙ, ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ И ТВОРЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ АКАДЕМИКА У.А.АЙТБАЕВА

Умирзак Айтбайулы родился 5 апреля 1936 года в селе Балтаколь (тогда в составе Туркестанского района) Отрарского района Южно-Казахстанской области. Школьные годы начались в ауле “Каргалы” в местной неполной средней школе. Закончил среднюю школу им. Жамбыла в районном центре Шаульдер.

Свой трудовой жизненный путь начал в 1953 году кузнечным мастером на Миргалимсайском предприятии “Сантехмонтаж” города Кентау. В 1954—59 гг. учился на филологическом факультете Казахского национального университета им. аль-Фараби (бывший КазГУ им. С.М.Кирова). Его талант организатора проявился уже в студенческие годы, он был активным участником научных и общественных мероприятий, организатором художественной самодеятельности, вечеров казахской народной песни и танца, был лидером и примером для городской молодежи, вовлекая ее в национальные культурные мероприятия. Это были годы, когда он выступал со своими авторскими песнями, его музыкальные произведения начались публиковаться на страницах республиканских газет (“Лениншіл жас”, 1959 г.).

После окончания университета до 1962 года работал литературным работником в газете “Социалистік Қазақстан”. В этот период начинается его становление, как мастера пера. Весной того же года его приняли младшим научным сотрудником в Институт языкознания Академии наук КазССР. С этого момента вся его жизнь неразрывно связана с наукой.

Под непосредственным влиянием и советами-консультациями известных специалистов в области языкознания М. Балакаева, С. Кенесбаева, А. Кайдара, Ш. Сарыбаева, известных специалистов в области перевода С. Талжанова, А. Сатыбалдиева У. Айтбайулы начал заниматься проблемами перевода. Результаты не заставили долго ждать, после публичных выступлений и докладов на конференциях он быстро становится известным в научной среде.

В 1971 году У. Айтбайулы защищает кандидатскую диссертацию на тему “Способы передачи фразеологизмов в переводах произведений М. Горького на казахский язык”. Тема исследования была оценена как новое направление в казахском языкознании. И результаты внесли определенное оживление в казахскую научную среду.

Как член Союза журналистов СССР он параллельно продолжает работать в журналистике. Им было написано несколько очерков и новелл, в которых затрагивается широкий круг проблем, жизнь казахского общества, важнейшие проблемы искусства и литературы, быт и судьба сельских тружеников.

В 1975 году в издательстве “Ғылым” вышла его монография “Аудармадағы фразеологиялық құбылыс” (“Особенности употребления фразеологизмов при переводе”), где были изложены результаты его многолетней исследовательской работы. Данный труд был высоко оценен специалистами, как важный вклад в теорию перевода.

У. Айтбайулы непрерывно совершенствуется как ученый и организатор. С 1974 по 1981 годы он работает в качестве старшего научного сотрудника, 1981–89 годы — заведующим отделом Терминологии и теории перевода. Его органи-

зоторский талант проявился именно в эти годы. Он руководил важными и крупными исследовательскими темами, готовил молодых кадров, под его руководством был подготовлен и выпущен ряд коллективных трудов (Тіл мәдениеті және баспасөз. Алматы, Ғылым, 1968. 10 п.л.; Өрелі өнер. Алматы, 1976. 8 п.л.; Сөз өнері. Алматы, Ғылым, 1978. 7 п.л.; Ұлт саясатын бұрмалаушыларға қарсы. Алматы, Ғылым, 1981; Қазақ терминологиясының мәселелері. Алматы, Ғылым, 1986. 10 п.л.; Аударманың лексика-стилистикалық мәселелері. Алматы, Ғылым, 1987. 10 п.л.; Термин және оның аудармалары. Алматы, Ғылым, 1990. 12 п.л.).

Будучи крупным специалистом в области казахской терминологии и перевода, он старается вникнуть вглубь проблемы на уровне достижения мировой лингвистики. Им были раскрыты и использованы в терминотворчестве важные специфические особенности казахского языка. Результаты его исследований по актуальным проблемам национального терминотворчества отличаются глубиной и научной аргументированностью. У.Айтбайұлы многократно выступал с научными докладами во многих международных, республиканских, региональных конференциях, симпозиумах и совещаниях различных уровней. Общее количество выступлений ученого составляет более 40 докладов и сообщений. Из докладов можно отметить ряд важных по своему научному и новаторскому содержанию доклады: “Некоторые модели терминотворчества” (Республиканское совещание этимологов. Алматы, 1984), “Перевод и научный язык” (Республиканское совещание переводчиков. Алматы, 1989), “Роль международного общества “Қазақ тілі” в развитии государственного языка” (Республиканская научно-практическая конференция. Алматы, 1990),

“Некоторые проблемные вопросы культуры речи казахского языка” (Всесоюзный тюркологический съезд. Ташкент, 1980), “Диалектные явления и вопросы перевода” (1973), “Становление и развитие переводческого дела в Казахстане” (Караганда, 1981), “О сопоставлении изучения терминов тюркских языков” (Стамбул, 1995), “Культура речи и терминология” (Пекин, 1993), “Истоки ахметоведения” (Республиканская научно-теоретическая конференция “Государственный язык: настоящее и будущее”. Астана, 1998); “проф. К.К.Жубанов и некоторые проблемы казахской терминологии” (Республиканская научно-практическая конференция, посвященная 100-летию К.Жубанова. Астана, 1999); “Пословицы и поговорки – важный источник художественной речи” (Международная научно-практическая конференция на тему “Актуальные проблемы языка художественной литературы”. Алматы, 2003); “Опыт словообразования в переводческой деятельности” (Международная научно-практическая конференция на тему: “Тюркология: настоящее и будущее”. Алматы, 2001); “Основные направления и этапы исследования казахской терминологии (Материалы международной научно-практической конференции на тему: “Состояние развития государственного языка, проблемы и пути их решения”. Усть-Каменогорск, 2006) и др.

Как руководитель отдела он осуществлял научное руководство при разработке крупных и актуальных исследовательских тем: “Истоки формирования казахской терминологии” (1981–84), “Развитие литературной, терминологической лексики казахского языка” (1985–91), “Теоретические, научно-методические и практические аспекты научной терминологии” (1997–99). Многолетняя исследовательская деятель-

ность на данном поприще ученого началась с создания картотечного фонда терминов. Эта была сложная и кропотливая работа, ибо отсутствовала база данных. Приходилось всем миром заниматься рутинным заполнением и систематизацией карточек. В результате был создан фонд в 500 тыс. карточек. Одновременно в сотрудничестве с профессором Шымкентского пединститута им. М.Ауэзова. К.Бектаевым весь фонд карточек прошел машинную обработку по пяти основным научным направлениям: общественные науки, биологические науки, физико-математические науки, наука о Земле и технические науки. Фонд стал надежной и достаточной базой для составления различных отраслевых словарей и исследовательских работ. Он был первым и остается единственным картотечным фондом такого объема в тюркологии.

Начальным этапом большой терминологической работы явился двухтомный словарь терминов в области общественных наук (“Қоғамдық ғылымдар терминдерінің орысша-қазақша және қазақша-орысша сөздігі”). У.Айтбайұлы является научным руководителем проекта, одним из составителей словаря и ответственным редактором. Словарь полностью обработан и готов к изданию.

У.Айтбайұлы закончил исследование по проблемам развития и становления казахской терминологии и результаты были опубликованы в издательстве “Ғылым” в виде научной монографии под названием “Становление и развитие терминологической лексики в области общественных наук”. Труд был высоко оценен специалистами на страницах СМИ и тепло принят научной общественностью.

Широк круг интересов ученого: он занимается проблемами стилистики, культуры речи, лексикологии, ономастики,

диалектологии, литературного языка, литературы, культуры, государственного языка, перевода и др.

Результатом основной научной деятельности в области терминологии стала диссертация на соискание ученой степени доктора филологических наук, блестяще защищенная в 1992 году на тему “Становление и развитие терминологической лексики в области общественных наук”. Новизной работы является оценка и научное описание наследий А.Байтурсынова и М.Дулатова, которые оставались долгие годы белым пятном в истории казахского языкознания. Благодаря У.Айтбайулы неизвестные научные наследия ученых в языкознании, особенно в области терминоведения, стали достоянием широкой научной общественности.

Будучи ученым секретарем Государственной терминологической комиссии при Совете Министров КазССР, он внес неоценимый вклад в систематизацию и внедрение терминов в казахском языке. Термины в области биологии, физиологии, химии, физики, математики, железной дороги, музыки, спорта, компьютерной технологии проходили через его скрупулезный и требовательный анализ и только затем представлялись на обсуждение Гостерминкома. Положения Гостерминкома, составленные им, отвечали актуальным требованиям каждого этапа быстро меняющегося времени.

Научный совет по защите докторских и кандидатских диссертаций при Институте языкознания им. А.Байтурсынова, членом которого является У.Айтбайулы, является кузницей по подготовке научных кадров в области тюркологии и казахского языка и известен далеко за пределами республики. Неоценим вклад ученого в работу совета как специалиста и большого ученого, а также как научного руководителя соискателей и оппонента.

Как незаурядный и смелый общественный деятель он показал себя при организации общества “Қазақ тілі” в трудные в социальном и политическом плане 80—90 годы прошлого века. Как преданный соратник и помощник академика А.Кайдара, он всегда и всюду поддерживал идею создания общества как защитника родного языка. И он действовал не только пером, но и домброй, т.е. подключил свой дар как музыканта-поэта. Таким образом, родилась песня, ставшая гимном общества под названием “Ана тілі” (“Родной язык”). Под эту музыку он около полугода вел передачу на радио, где ставился вопрос о придании казахскому языку статуса государственного. Его труд не пропал даром, 20—21 октября 1989 года Всеобщий курултай принял постановление о создании общества “Қазақ тілі”. Курултай избрал президентом общества академика А.Кайдара, первым вице-президентом У.Айтбайулы. 11 ноября 2004 года был избран президентом Международного общества “Қазақ тілі”.

В 1998 г. и 2005 г. в качестве члена лингвистической комиссии, созданной Центральной избирательной комиссией, принимал экзамен у кандидатов в Президенты РК (8 человек).

У.Айтбайулы умело сочетает в себе качества и достоинства ученого-теоретика и практика-педагога. С начала 1980-х годов ученый продолжает вносить достойный вклад в подготовку языковедов, кадров общефилологического профиля в качестве председателя государственной экзаменационной комиссии и преподавателя высших учебных заведений Караганды, Кызылорды, Шымкента, Алматы. В 1994-95 годы преподавал в качестве профессора в Женском педагогическом институте, а в 1996-97 годах в Казахско-турецком университете им. А.Ясауи. С 1998 г. является деканом филологического факультета университета “Кайнар”.

Академик У.Айтбайулы в 1996 году был награжден медалью им. Ибрая Алтынсарина, а в 1998 году по Указу Президента РК награжден орденом “Құрмет”. В 2001 году награжден юбилейной медалью “10 лет независимости Республики Казахстан”, в 2004 году за заслуги в развитии науки был награжден знаком “За заслуги в области науки Республики Казахстан”. Кроме того, в 1997 году становится академиком Академии экологии, а в 1998 году избран академиком Академии социальных наук РК.

Труд ученого достойно оценен научной общественностью и правительством. В 1994 году на Общем собрании Академии наук он был единогласно избран членом-корреспондентом. С 2003 года является действительным членом (академиком) Национальной академии наук РК.

У.Айтбайулы читает лекции по “Введению в языкознание”, а также по лексикологии казахского языка, ведет спецкурсы и семинары по актуальным предметам языкознания. По данным разделам им разработан учебник для студентов высших учебных заведений, в том числе и для филологического факультета университета “Кайнар”. Он является автором более 450 научных трудов.

При его непосредственном участии готовились важные государственные документы в области языковой политики: Государственная программа, Устав, Программа общества и др. В создании местных ячеек общества, в организации которых он принимал непосредственное участие, и в их становлении как самостоятельной структуры в республике, есть непосредственная заслуга У.Айтбайулы. Одновременно он вел широкую разъяснительную работу. Неоценим вклад У.Айтбайулы в разработке и принятии “Закона о языках”, “Го-

сударственной программы функционирования и развития языков”.

Работа с местными управленческими структурами занимает особое место в общественной деятельности У.Айтбайулы. Были проведены важные, определившие дальнейшую судьбу казахского языка, совещания на местах (Акмола, 1990; Актобе, Семипалатинск, Алматы, 1991, 1994; Жамбыл, 1992; Усть-Каменогорск, 1994). Совещания вызывали большой общественный резонанс на радио, телевидении, в печати. Ни одно из мероприятий, которые проходили под эгидой Общества, не прошли без участия У.Айтбайулы. Многие мероприятия проходили под его непосредственным руководством. Его знания, стиль и манера ведения собрания невольно подкупали публику.

Вместе с А.Кайдаром он занимался созданием ячеек Общества за пределами республики. Они появились в Москве, Астрахани, Омске, Кургане, Оренбурге, Саратове, Санкт-Петербурге и других городах и регионах. Была предпринята большая ознакомительная поездка по Прибалтике: Вильнюс, Рига, Таллин, а также Киев. Были организованы зарубежные поездки с целью создания отделений Общества: США, Китай, Англия, Саудовская Аравия, Турция и др. В результате во многих зарубежных регионах и городах были созданы ячейки общества. Он принял непосредственное участие в организации Общества “Қырғыз тілі” братском Кыргызстане.

Проведение Всемирного курултая казахов также было инициировано обществом “Қазақ тілі”. В его организации вместе с А.Кайдаром непосредственное участие принимал и У.Айтбайулы.

У.Айтбайулы внес свою лепту в развитие как фундаментальной науки, так и национальной культуры. Его доклады о жизни и творчестве известных деятелей науки, культуры, литературы, искусства, таких как А.Байтурсынулы, К.Жубанов, С.Талжанов, М.Балакаев, С.Кенесбаев, А.Кайдаров, З.Ахметов, Р.Сыздыкова, Ш.Сарыбаев, Т.Жанузаков, С.Омарбеков, Р.Амиров, Т.Коньров, С.Каскабасов и др. являются поучительными, особенно для подрастающего поколения. В них излагаются не просто биографические данные, в них определяются проблемы современности и указываются пути их решения.

Умеке является отцом двух сыновей, одной дочери и заботливым дедом 5-6 внуков. Старший сын Биржан погиб в 1994 г. От него есть внучка Индира. Она закончила высшее учебное заведение, в настоящее время работает в банковской системе. Внук Шынгыс, который родился от Ерлана, является студентом 3 курса Санкт-Петербургского университета. В этом году родилась внучка по имени Айзере. Старшая Айгерим от дочери Умеке Лазизы, студентка юридического университета, внук Жангирхан готовится в этом году пойти в школу.

Следует отметить, еще одну особенность У.Айтбайулы. Он гармонично сочетает в себе дар ученого и человека искусства. Особенно он талантлив как поэт и композитор. Его стихотворение “Көкше келбеті” (“Пейзажи Кокше”) воспевает природу. А песни “Жар сәлемі” (“Сердечное послание супруге”), “Ана тілі” (“Родной язык”), “Тіл өнері дертпен тең” (“Искусство речи подобно мукам душевным”), “Ақ қоян” (“Белый заяц”), “Жас ойшыл” (“Юный мудрец”), “Өренім” (“Мои потомки”) и др. известны широкой публике.

Певческое искусство У.Айтбайулы, его мастерство исполнителя кюев, невольно завораживающие своих слушателей, повод для отдельного разговора. Немало песен в его исполнении находятся в “Золотом фонде” Казахского радио, а песня народного композитора Биржана “Темиртас” из художественного фильма “Алые маки Иссыккуля” в исполнении Умирзака стало очень популярным в стране и за ее пределами. Проведенный в Доме ученых 28 февраля 2003 году творческий вечер У.Айтбайулы “Много в сердце несказанного”, продолжавшийся два с половиной часа, до сих пор на устах у публики. В этом вечере редкие песни и кюи он посвятил памяти своих выдающихся учителей Мухтара Ауэзова и Каныша Сатпаева.

О его научной деятельности, изданных книгах, общественной деятельности, творческом таланте было много раз написано на страницах печати. Его певческий, исполнительский талант на домбре получил высшую оценку ученых искусствоведов. У.Айтбайулы находится в постоянном поиске как в научной жизни, так и в общественной деятельности.

Мы уверены, что У.Айтбайулы полон сил и творческих идей, он еще долго и плодотворно будет трудиться как в области научных исследований, так и научно-педагогической и общественной деятельности.

*Абдуали КАЙДАР,
академик НАН РК,
Гарифулла АНЕС,
кандидат филологических наук*

**ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ҰЛТТЫҚ ҒЫЛЫМ
АКАДЕМИЯСЫНЫҢ АКАДЕМИГІ, ФИЛОЛОГИЯ
ҒЫЛЫМДАРЫНЫҢ ДОКТОРЫ,
ПРОФЕССОР Ө.А.АЙТБАЕВТЫҢ ӨМІРІ МЕН
ЕҢБЕКТЕРІ ТУРАЛЫ ӘДЕБИЕТТЕР**

**ЛИТЕРАТУРА О ЖИЗНИ И ТРУДАХ
АКАДЕМИКА НАЦИОНАЛЬНОЙ
АКАДЕМИИ НАУК РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН,
ДОКТОРА ФИЛОЛОГИЧЕСКИХ НАУК,
ПРОФЕССОРА У.А.АЙТБАЕВА**

1. *Ағманов Е., Сыздықов К.* Зерделі зерттеу: [Рец. кітапқа] Айтбаев Ө. Қазақ терминологиясының дамуы мен қалыптасуы. Алматы, 1988 // Оңтүстік Қазақстан. 1989. 9 июнь.
2. Ана тіліміз рухани азаттығымыз бен мемлекеттік тәуелсіздігіміздің тірегіне айналсын: “ҚР-ның Тіл туралы Заңы және мемлекеттік тілді дамытудың өзекті мәселелері” деген тақырыпта 1998 жылғы 21 қаңтарда Алматы қ-да өткен “дөңгелек үстелге” қатысушылардың үндеуі: [Құжатқа қол қою рәсіміне қатысты] // Егемен Қазақстан. - 1998. - 28 қаңтар.
3. *Әлиев Ф.* Терминология жайындағы жаңа еңбек // Соц. Қазақстан. - 1986. - 18 июнь.
4. *Байменшин С., Елеуов Б.* Тіл мен термин туралы: [Рец. кітапқа] Айтбаев Ө. Қазақ терминологиясының дамуы мен қалыптасуы. Алматы, 1988 // Коммунизм жолы. - 1988. - 31 дек.
5. *Байменшин С., Елеуов Б.* Халықтық қазына: [Рец. кітапқа] Айтбаев Ө. Қазақ терминологиясының дамуы мен қалыптасуы. Алматы, 1988 // Орал өңірі. - 1989. - 25 янв.

6. *Болғанбаев Ә., Жұбанов Е.*: [Рец. кітапқа] Айтбаев Ө. Қазақ терминологиясының дамуы мен қалыптасуы. Алматы: Ғылым, 1988 // Қазақ ССР Ғылым академиясының Хабарлары. Қоғамдық ғылымдар сериясы. - 1989. - № 6. - 64-66 б.; Еңбек туы. - 1988. - 17 август.

7. *Жақыпов М.* Тілдің құнарлы саласы // Білім және еңбек. - 1988. - № 6. - 45 б.

8. *Жидебаев.* Өнер алды – қызыл тіл: [Рец. кітапқа] Айтбаев Ө., Уәлиев Н. Өнер алды. Алматы, 1978 // Қазақстан мұғалімі. - 1979. - 17 август.

9. *Қайдаров Ә.* Туған тілдің ту ұстары // Егемен Қазақстан. - 1996. - 17 сәуір.

10. *Молдағалиев Т.* Күз соңынан. Бір асудан асқанда: Өлеңдер. - Алматы: Шартарап, 1997.

11. *Мұсақұлов Ұ., Маханов Қ.* Ғылым қиясында: Тілші-әдебиетші Ө.Айтбаев – 60 жаста // Оңтүстік Қазақстан. - 1996. - 13 мамыр.

12. *Мүсірепқызы М.* Әуезов туралы әнмен өрілген әңгіме // Ана тілі. - 1997. - 3 шілде.

13. *Омарбеков С.* Ана тілдің абыройын асырған // Қазақ елі. - 1996. - 12 сәуір.

14. Отырар – қазақ Бородиносы: Қазақстан Республикасы Президенті Нұрсұлтанға [Қол қою рәсіміне қатысты] // Ана тілі. - 2002. - 24 қаңтар.

15. *Сайрамбаев Т., Ержанов М.* Тіл білімінің тарланы // Жас алаш. - 1996. - 13 сәуір.

16. *Сарбалаев Ж.* Терминдер жайын барлаған // Семей таңы. - 1986. - 3 декабрь.

17. *Сарыбаев Ш., Ибатов А.* Елеулі еңбек. (“Қазақ терминологиясының дамуы мен қалыптасуы”) // Соц. Қазақстан. - 1988. - 26 июнь.

18. Смаил Е. Ыстамбұл Құрылтайы: онғайласудан - ықпалдасуға // Егемен Қазақстан. - 1997. - 26 сәуір.

19. Сыздықов Қ., Ахманов Е. Жоғары оқу орындарына қажет еңбек // Оңтүстік Қазақстан. - 1988. - Ноябрь.

20. Сыздықова Р. Асылым, ар-ұятым, тілім менің // Қазақ әдебиеті. - 1996. - 21 мамыр.

21. Тіл қамын жеген Өмекен (редакциялық мақала) // Ана тілі. - 1996. - 18 сәуір.

22. Тілепов Ж. Ақындық поэзияның төлбасы // Шал ақын Құлекеұлы: Шығармалары. Зерттеулер / Құраст.: С.Қосанов, Т.Әлібеков. - Алматы, 1999. - 13 б.

23. Жубанов Е. Проблемы казахской терминологии // Сов. тюркология. - 1988. - № 3.

24. Новые действительные члены (академики) и члены-корреспонденты Национальной академии наук Республики Казахстан // Вестн. НАН РК. - 1994. - № 4. - С. 44-45.

25. Пусть родной язык станет опорой нашей духовной свободы и государственной независимости: Обращение участников "Круглого стола" на тему "Закон "О языках в Республике Казахстан" и важнейшие вопросы развития государственного языка", сост. 21 янв. 1998 г. в г. Алматы: [Принимал участие в подписании документа] // Казахстанская правда. - 1998. - 29 янв.; Веч. Алматы. - 1998. 30 январь.

ЕҢБЕКТЕРІНІҢ ХРОНОЛОГИЯЛЫҚ КӨРСЕТКІШІ

ХРОНОЛОГИЧЕСКИЙ УКАЗАТЕЛЬ ТРУДОВ

1960

1. Адам туралы сыр: [Солтүстік Қазақстан обл., Октябрь ауданы, “Марьевка” совхозы А.Маслеников басқарған № 7 бригаданың жұмысы туралы] // Лениншіл жас. - 1960. - 26 окт.
2. Ажалға ара тұрды: [Алматы обл. Балқаш ауданы дәрігері В.Бурина туралы] // Соц. Қазақстан. - 1960. - 9 март.
3. Балкенже // Соц. Қазақстан. - 1960. - 21 июнь.
4. Құрмет иесі: [Оңтүстік Қазақстан обл. Шәуілдір ауданы, “Темір” совхозының аға шопаны А.Қарабекованың озат еңбек тәжірибесінен] // Соц. Қазақстан. - 1960. - 4 февр.
5. Өмір үшін арпалыс: [Жамбыл обл. Көктерек аудандық ауруханасының бас дәрігері Тұрсынбай Әбдіров туралы] // Соц. Қазақстан. - 1960. - 3 авг.

1961

6. Алматы ән құшағында: Жексенбіде тұңғыш ән мерекесі өтті // Соц. Қазақстан. - 1961. - 6 июнь.
7. Әрі мерген, әрі артист: Қазақ мемлекеттік драма театрының артисі Алдаберген Нұрбеков туралы // Спорт. - 1961. - 6 окт.

1962

8. Ұлдары ер жетті: [Оңтүстік Қазақстан обл., Шәуілдір ауданы, “Көксарай” совхозының шопандары ағайынды Өтетілеуовтер туралы] // Лениншіл жас. - 1962. - 21 март.

1964

9. Бағалы еңбек: [Рец. кітапқа] Ордалиев С. Қазақ драматургиясының очеркі. Алматы, 1964 // Оңтүстік Қазақстан. - 1964. - 23 июль.

1965

10. Ақындық айнасы: [Рец. кітапқа] Пернедегі термелер. Қазақ совет халық ақындарының шығармалары. Алматы, 1965 // Оңтүстік Қазақстан. - 1965. - 19 дек.

11. Рухани қазына: [Рец. кітапқа] Сатыбалдиев Ә. Рухани қазына: Көркем аударма туралы монография. Алматы, 1965 // Лениншіл жас. - 1965. - 30 дек.

12. Ұлы мәртебелі — ана тілі: [Рец. кітапқа] Балақаев М. Қазақ тілі мәдениетінің мәселелері. Алматы, 1965 // Қазақстан мұғалімі. - 1965. - 9 сент. (А.Махмутовпен бірге).

1966

13. Әйгілі психолог Алматыда: А.Н.Кононовтың 60 жасқа толуына // Соц. Қазақстан. - 1966. - 23 окт. (К.Есеновпен бірге).

1967

14. Қуаныш: [Алматы қалалық өкпе хирургиясы бөлімшесінің меңгерушісі М.Асадов туралы] // Соц. Қазақстан. - 1967. - 5 февр.

15. Тілстанға саяхат: [С.Кеңесбаев пен Т.Жанұзақовтың “Тіл білімі терминдерінің орысша-қазақша сөздігі” туралы] // Білім және еңбек. - 1967. - № 8. - 26-27-бб.

1968

16. Кестелі сөз келісімі: (“Форма Гордеев” аудармасы төңірегінде туған ойлар) // Жұлдыз. - 1968. - № 3. - 27-32-бб.

17. Өнер алды қызыл тіл // Жетісу. - 1968. - 2 окт.
18. Тіл шеберлігі хақында // Қазақстан мұғалімі. - 1968. - 28 март.
19. Ұлттық ерекшелігі болсын: [Е.Әлімқұловтың “Бізге қандай әндер керек?” деген мақаласына орай] // Лениншіл жас. - 1968. - 21 февр.
20. Үйрену мектебі // Соц. Қазақстан. - 1968. - 28 март. (С.Талжановпен бірге).
21. Шеберлік мектебіндей // Жетісу. - 1968. - 27 март.

1969

22. Тағы да тарихи ескерткіштер жайында: [Көне дәуірдің архитектуралық құрылыстарын сақтаудың маңызы жайында] // Қазақ әдебиеті. - 1969. - 13 сент.

1970

23. Көне таңба жазулар: [Түркістан қаласы маңындағы Балтакөлден табылған таңбалы кірпіш жайында] // Жұлдыз. - 1970. - № 3. - 149-152-бб.
24. В.И.Ленин бейнесін жасауда М.Горький қолданған кейбір стильдік өрнектердің қазақ тіліндегі көрінісі // ҚазССР ҒА Хабарлары. Қоғамдық ғылымдар сериясы. - 1970. - № 1. - 92-94-бб.
25. Мақал-мәтелді аударудың кейбір мәселелері // Жұлдыз. - 1970. - № 3. - 11 б.
26. Тасқа жазылған тарих. Көне мұра, тарихи дерек // Қазақ әдебиеті. - 1970. - 13 март. (А.Ибатовпен бірге).
27. Ұлылық ұлағаты: [В.И. Ленин еңбектеріндегі аударма проблемалары туралы] // Қазақ әдебиеті. - 1970. - 7 февр.

1971

28. Көне таңба жазулар // Жұлдыз. - 1971. - № 3. - 9 б.

29. Способы передачи фразеологизмов в переводах произведений А.М.Горького на казахский язык: Автореф. дисс. ... канд. филол. наук. - Алматы: Ғылым, 1971. - 35 б.

1973

30. Сөз — ой сәулесі // Қазақ әдебиеті. - 1973. - 12 май.

31. Түркі тілдері диалектологиясының мәселелеріне арналған VII аймақтық конференция және Малов дәрістері // ҚазССР ҒА Хабарлары. Қоғамдық ғылымдар сериясы. - 1973. - № 4. - 84-88-бб.

1974

32. Ақтарып асыл сөздің алтын, жезін (поэтикалық тіл туралы) // Жұлдыз. - 1974. - № 7. - 216-218-бб.; Оңтүстік Қазақстан. - 1974. - 11 май. (Ә.Мұсақұловпен бірге).

33. Жаңа журнал. ["Тіл. Әдебиет. Өнер"] // Қазақ әдебиеті. - 1974. - 15 февр.

34. Сейітқасым Әшіров: Очерк: Ұлы Отан соғысының Батырлары. - Алматы: Жазушы, 1974. - 32 б. (К.Сыздықовпен бірге).

35. Термин сөздердің жазылуы // Соц. Қазақстан. - 1974.

1975

36. Аудармадағы фразеологиялық құбылыс / Жауапты ред. М.Балақаев. - Алматы: Ғылым, 1975. - 228 б.

37. Мақалдар // Қазақ Совет энциклопедиясы. - 1975. - 7 том. - 402 б.

38. Мәтелдер // Қазақ Совет энциклопедиясы. - 1975. - 7 том. - 554 б.

39. Тіл мәдениеті жайында жаңа еңбек: [Рец. кітапқа] Трудности словоупотребления и варианты норм русского литературного языка / Под ред. К.С.Горбачевича. Л.: Наука, 1974 // ҚазССР ҒА Хабарлары. Тіл, әдебиет сериясы. - 1975. - № 1. - 64-65-бб.

1976

40. Е.Д.Поливанов — тіл маманы // Қазақ Совет энциклопедиясы. - 1976. - 9 том. - 271 б.

41. Полисемия // Қазақ Совет энциклопедиясы. - 1976. - 9 том. - 277 б.

42. Сөз жасау қисыны хақында // Соц. Қазақстан. - 1976. - 11 февр. (Н.Уәлиевпен бірге).

43. Тіл дамуындағы кейбір құбылыстар // Өрелі өнер. - Алматы: Ғылым, 1976. - 102-106-бб.

1977

44. Айшықты сөз зергері // Жұлдыз. - 1977. - № 7. - 10 б.

45. Бүкілодақтық тюркология конференциясы (27-29 сент. 1977 ж., Алматы) // ҚазССР ҒА Хабарлары. Тіл, әдебиет сериясы. - 1977. - № 1. - 70-73-бб. (Н. Уәлиевпен бірге).

46. Ғалым, ұстаз: Филология ғылымының докторы М.Балақевтың 70 жасқа толуына // Қазақ әдебиеті. - 1977. - 16 дек.

47. Тіл білімі // Қазақ Совет энциклопедиясы. - 1977. - 11 том. - 257-258 б.

48. Тіл мерейі: [Рец. кітапқа] Кеңесбаев Қ. Қазақ тілінің фразеологиялық сөздігі. Алматы, 1977 // Жетісу. - 1977. - 9 дек.

49. Тілстан тарланы: І.Кеңесбаевтың 70 жасқа толуына // Білім және еңбек. - 1977. - № 6. - 12-13-бб.

50. Ұлағатты ұстаз // Қазақ әдебиеті. - 1977. - 11 авг.

51. Ұстаз туралы сөз // Қазақ әдебиеті. - 1977. - 17 июнь. (Ө. Қайдаровпен бірге).

1978

52. Жас қаламгер тілі // Жалын. - 1978. - № 2. - 12 б.

53. Мақал-мәтелдердің жазуымыз бен сөйлеуіміздегі қызметі // Сөз өнері. - Алматы: Ғылым, 1978. - 90-96-бб.

54. Өлең сөздің білгірі. З.Ахметов 50 жаста // Жұлдыз. - 1978. - № 7. - 213-217-бб. (С.Қасқабасовпен бірге).

55. Өнер алды: Сөз, тіл өнері туралы цитаталар мен мақал-мәтелдер. - Алматы: Ғылым, 1978. - 80 б. (Н.Уәлиевпен бірге).

1979

56. Достық дәнекері // Орталық Қазақстан. - 1979. - 17 май.

57. Жазу мәдениеті туралы сөз // Орталық Қазақстан. - 1979. - 25 май.

58. Өнеге ізі // Орталық Қазақстан. - 1979. - 25 май.

59. Өткен күндердің өнегесі мол: [Рец. кітапқа] Талжанов С. өткен күндер сөйлейді: Естеліктер мен шежіре әңгімелер. Алматы, 1979 // Орталық Қазақстан. - 1979. - 18 апр.

60. Теңеу жайында тың зерттеу: [Рец. кітапқа] Қоңыров Т. Қазақ теңеулері. Алматы, 1978 // Қазақ әдебиеті. - 1979. - 25 май.

61. Тынымсыз жандар жайлы хикая: [Рец. кітапқа] Нұрмағанбетов Т. Ата қоныс. Алматы, 1977 // Орталық Қазақстан. - 1979. - 19 сент.

62. Тынымсыз жандар тіршілігі: [Рец. кітапқа] Нұрмағанбетов Т. Ата қоныс. Алматы, 1977 // Жалын. - 1979. - № 2. - 158-160-бб.

63. Ұлттық мәдениет пен жазу мәдениеті жайында // Біздің Отан. - 1979. - авг.

64. Эпос өрнектері: [Рец. кітапқа] Жұбанов Е. Эпос тілінің өрнектері. Алматы, 1978 // Орталық Қазақстан. - 1979. - 30 июнь (Н.Уәлиевпен бірге).

65. Некоторые вопросы практики и теории перевода в Казахстане // Проблемы русско-казахских языковых контактов. - Караганда, 1979. - С. 98-107.

1980

66. Ата-баба мұрасы: Сөйлеу мәдениеті туралы // Мәдениет және тұрмыс. - 1980. - № 7. - 11-12-бб.

67. Түркологтардың бүкілодақтық форумы (10-12 сент. 1980 ж., Ташкент) // ҚазССР ҒА Хабарлары. Филология сериясы. - 1980. - № 4. - 65-68-бб.

68. Становление и развитие переводческого дела в Казахстане // Развитие казахского советского языкознания. - Алма-Ата: Наука, 1980. - С. 145-152. - Библиогр. в подстроч. примеч. (24 назв.).

1981

69. Ана тілі — дана тіл: [Сөйлеу мәдениеті жайында] // Мәдениет және тұрмыс. - 1981. - № 12. - 14-15-бб.

70. Жазу мәдениеті жайында. (Қазақ тілі фактілері негізінде) // Идеология майданындағы ұлт саясатын бұрмалаушыларға қарсы. - Алматы: Ғылым, 1981. - 10-38-бб. (І.Кеңесбаевпен бірге).

71. Некоторые аспекты изучения проблем культуры речи // Изв. АН КазССР. Сер. филол. - 1981. - № 4. - С. 11-14.

1982

72. Қазақ ономастикасының очерктері // Қазақ әдебиеті. - 1982. - 15 сент.

73. Тіл мәдениетінің кейбір мәселелері [жайлы] // Қазақстан мектебі. - 1982. - № 11. - 63-65-бб.

1983

74. Көркем әдебиетке – көркем тіл // Жазушы және сөз мәдениеті. - Алматы: Ғылым, 1983. - 43-55-бб. (А.Есенқұловпен бірге).

1984

75. Әдеби тілдің ажары: [Рец. кітапқа] Балақаев М. Қазақ әдеби тілі және оның нормалары. Алматы, 1984 // Лениншіл жас. - 1984. - 30 май (Ф.Алиевпен бірге).

76. Бұлақты таудан арна ақса, теңіз болар аяғы...: [Рец. кітапқа] Балақаев М.Б. Қазақ әдеби тілі және оның нормалары. Алматы, 1984 // Оңтүстік Қазақстан. - 1984. - 20 июль.

77. Ғылым сардары // Білім және еңбек. - 1984. - № 10. - 9 б.

78. Екі тілді тел емген...: [ҚазССР ҒА Тіл білімі ин-тының “Грамматика” бөлімінің аға ғылыми қызметкері Н.Қ. Демесінова туралы] // Қазақстан әйелдері. - 1984. - № 10. - 13 б.

79. Көкше өңірінің көңілдегі келбеті: өлең // Көкшетау правдасы. - 1984. - 24 нояб.

80. Қазақ әдеби тілі терминологиясының кейбір мәселелері // ҚазССР ҒА Хабарлары. Филология сериясы. - 1984. - № 4. - 1-8-бб. Әдебиеттер атаулары жол астында.

81. Терминология көкжиегі: [Мемтерминкомның құрылғанына 50 жыл] // Қазақ әдебиеті. - 1984. - 10 авг. (Ә.Қайдаровпен бірге).

82. Тіл тереңіне бойлаған: [Филология ғылымдарының д-ры, профессор Ә.Қайдаров 60 жаста] // Білім және еңбек. - 1984. - № 12. - 19 б.

83. Тіліміздің мүмкіншілігі: [Рец. кітапқа] Әміров Р.С. Жай сөйлем синтаксисі: Ун-тер мен пед. ин-тының филология факультеттеріне арналған оқу құралы. Алматы, 1983 // Қазақ әдебиеті. - 1984. - 24 авг.

1985

84. Әдеби тіл туралы зерттеу // Соц. Қазақстан. - 1985. - 22 март (С.Исаевпен бірге).

85. Жауынгер, ғалым, азамат // Жетісу. - 1985. - 7 янв.

86. Қазақ лексикасындағы жаңа қолданыстар. - Алматы: Ғылым, 1985. - 68 б. (А.Алдашева, Ш.Сарыбаев, Р.Сыздықова, Н.Уәлиев. И.Ұйықбаевпен бірге).

87. Мәуелі белестер: [ҚазССР ҒА Тіл білімі ин-тының директоры Ә.Т.Қайдаров жайында] // Жетісу. - 1985. - 18 янв. (О.Нақысбековпен бірге).

88. О проблемах литературного языка // Сов. тюркология. - 1985. - № 1. - С. 8.

1986

89. Қазақ терминологиясының қалыптасу тарихы, қазіргі жайы мен міндеттері // Қазақ терминологиясының мәселелері. - Алматы: Ғылым, 1986. - 9-30-бб. (Ә.Т.Қайдаровпен бірге).

90. Қазақ тілінің терминдену сипаты // Біздің Отан. - 1986. - Қазан (№ 20).

91. Термин және оның дәуірлік сипаты // Қазақ терминологиясының мәселелері. - Алматы: Ғылым, 1986. - 151-160-бб.

1987

92. Аударма ғылымы және оның зерттелуі // Аударманың лексика-стистикалық мәселелері. - Алматы: Ғылым, 1987. - 12-31-бб. - Әдебиеттер атаулары жол астында (15 атау).

93. Екі аударма – екі тәсіл // Аударманың лексика-стистикалық мәселелері. - Алматы: Ғылым, 1987. - 109-126-бб.

94. Жарыссөз // Қазақ әдеби тілі тарихының проблемалары: Ғылыми-теориялық конференцияның материалдары. - Алматы: Ғылым, 1987. - 114-119-бб.

95. Сөз алды // Аударманың лексика-стистикалық мәселелері. - Алматы: Ғылым. 1987. - 5-11-бб.

96. Аспекты терминологии и этапы терминоведения // Сов. тюркология. - 1987. - № 6. - С.14.

97. Профессор Х.К.Жубанов и некоторые вопросы теории перевода // Аударманың лексика-стистикалық мәселелері. - Алматы: Ғылым, 1987. - С. 65-77. - Библиогр. в подстроч. примеч. (29 назв.). (Совместно с Е.Х.Жубановым).

1988

98. Қазақ терминологиясының дамуы мен қалыптасуы // Советская литература: Реф. сб. - Алматы: Ғылым, 1988. - Вып. 26. - 4-8 б.

99. Қазақ терминологиясының дамуы мен қалыптасуы: [Оқытушыларға, студенттерге, көпшілік қауымға арналған]. - Алматы: Ғылым, 1988. - 208 б. - Әдебиеттер: 203-204-бб. (34 атау). - Терминологиялық сөздіктердің тізімі: 205-206-бб. (32 атау).

100. Мәңгілік тұғырындағы тұлға // Қазақстан мектебі. - 1988. - № 6.

101. Терминдену — әдебиленудің бір белгісі. - Алматы, 1988. - 9 б.

102. О некоторых способах терминологизации и терминологизации в казахском языке // Изв. АН КазССР. Сер. филол. - 1988. - № 1. - С. 18-22.

1989

103. А.Байтұрсынов — қазақ терминологиясының атасы // Қазақстан әйелдері. - 1989. - № 4. - 7-8-бб.

104. Некоторые модели терминообразования и семантическое развитие слов “аманат” и “салауат” // Этимология. - Алматы: Ғылым, 1989. - С. 8.

1990

105. Ана тілім — ардағым. - Алматы: Қазақстан, 1990. - 168 б. (Н.Уәлиевпен бірге).

106. Ғалымның (Қ.Жұбанов) терминология мен аударма ғылымын қалыптастырудағы орны // Профессор Қ.Жұбановтың 90 жылдығына арналған ғылыми конференция материалдары (19 дек. 1989 ж.). - Алматы, 1990. - 52-61-бб.

107. Кіріспе // Терминдер мен олардың аудармалары. - Алматы: Ғылым, 1990. - 5-8-бб.

108. Қазақ аударма ғылымын қалыптастырудағы С.О.Талжановтың рөлі // Терминдер мен олардың аудармалары. - Алматы, 1990. - 205-213-бб.

109. Қазақ ССР Ғылым академиясы Жалпы жиналысының сессиясында сөйлеген сөзі // Вестн. АН КазССР. - 1990. - № 5. - 61-65-бб.

110. “Қазақ тілі” қоғамы туралы // Біздің Отан. - 1990. - сәуір.

111. Қазақ тіліндегі терминдердің саралануы. - Қызылорда, 1990. - 8 б.

112. Мемлекеттік тіл тынысы. - Алматы: Ғылым, 1990. - 27 б.

113. Неден бастау керек? // Ана тілі. - 1990. - 10 мамыр.

114. Термин және аударма // Құдайберген Жұбанов және қазақ совет тіл білімі. - Алматы: Ғылым, 1990. - 144-152-бб. - Әдебиеттер: 6 атау.

115. Тіл және аударма // Терминдер және олардың аудармалары. - Алматы: Ғылым, 1990. - 129-141-бб.

116. ЭВМ және терминологиялық банк. - Шымкент, 1990. - 8 б.

117. Периоды становления фонетических терминов в казахском языке (стендовый доклад) // 1-ая Всесоюзная конференция "Тюркская фонетика": Тез. докл. - Алматы, 1990. - С. 7.

118. Терминком и вопросы казахской терминологии // Терминдер мен олардың аудармалары. - Алматы: Ғылым, 1990. - С. 25-34. - Библиогр.: 8 назв.

1991

119. Ақмоладағы алқалы жиын тағлымдары: ["Қазақ тілі" қоғамының жұмысынан] // Қазақстан әйелдері. - 1991. - № 10. - 4-7-бб.

1992

120. Мемлекеттік тіл күресі жолында // Ана тілі. - 1992. - 3 желтоқсан.

121. Үмітті оятқан үш жыл // Ана тілі. - 1992. - 12 қараша.

122. Становление и развитие терминологической лексики в области общественных наук: Автореф. дисс. ... д-ра филол. наук. - Алматы: Ғылым, 1992. - 60 С.

1993

123. "Қазақ тілі" қоғамы керек пе? // Сарыарқа. - 1993. - 2 қараша.

124. Мемлекеттік тілге кімнің жаны ашиды // Ана тілі. - 1993. - Желтоқсан.

125. Түріктің түгелдігі тілінде // Ана тілі. - 1993. - 8 сәуір.

126. Ұлт мәдениетінің Хантәңірі // Егемен Қазақстан. - 1993. - 28 қаңтар.

127. Выступление на сессии Общего собрания Национальной академии наук Республики Казахстан // Вестн. НАН РК. - 1993. - № 4. - С. 32-35.

1994

128. “Біріңнің бірің тыңда сөзін тосып” // Ана тілі. - 1994. - 1 қыркүйек (№ 35).

129. Қазақстанның қазіргі жағдайы туралы не ойлаймын (тіл, ел, азаматтық, экология, көші-қон мәселелері) // Түркістан. - 1994. - 27 қыркүйек.

130. Қоғам — халықтық, ахуал — нарықтық // Ана тілі. - 1994. - 5 мамыр (№ 8). - 1-3-бб.

131. Мені неге қазақша сөйлетпеді? // Ана тілі. - 1994. - 26 мамыр.

132. Орыс тілінде әзірленген “Тіл туралы “Заңға” өзгерістер енгізу керек (алайда ол тіл дамуына нұқсан келтірмейтін болсын) // Заң. - 1994. - 3 қараша.

133. Термин қалыптастыру шарттары // Ана тілі. - 1994. - 11 қараша.

134. Тіл күресі тоқтамайды // Ана тілі. - 1994. - 20 қазан.

135. Тіл мәселесіне ойыса берем // Егеменді Қазақстан. - 1994. - № 1.

136. Халық қарғысынан асқан жаза жоқ // Ана тілі. - 1994. - 30 қараша.

1995

137. Ана тілге адал болайық, ағайын // Қазақстан әйелдері. - 1995. - № 8. - 10-12-бб.

138. “Бір ғылымнан басқаның бәрі кесел асқанға”: [Ана тілін қастерлеу] // Ана тілі. - 1995. - 25 мамыр.

139. Тіл тағдыры толғантсын бар қазақты // Егемен Қазақстан. - 1995. - 14 шілде; Қостанай таңы. - 1995. - 27 маусым.

1996

140. Береке, бірлік – тілден! Тіл жайында // Ақиқат. - 1996. - № 10. - 16-23-бб. (Ә.Қайдаримен бірге).

141. Желтоқсан көтерілісі мен тіл күресінің сабақтастығы // Тәуелсіз Қазақстан: 1986 жылдың желтоқсаны. - Алматы, 1996. - 11 б.

142. Қазақ тілі қанжығада ғана... //Ана тілі. - 1996. - 18 сәуір.

143. Қаржысы жоқ, “үйі” жоқ қоғам қайтп күн көрер? // Халықаралық “Қазақ тілі” қоғамының жағдайы // Ана тілі. - 1996. - 21 қараша.

144. Қоғамға қоныс, тілге өріс... // Егемен Қазақстан. - 1996. - 21 қараша.

145. Өркениетке жетелейтін ойлы кітап // Егемен Қазақстан. - 1996. - 17 шілде.

146. Сабақтастық // Егемен Қазақстан. - 1996. - 17 желтоқсан.

147. Тарландар тобының Талжановы // Қазақ әдебиеті. - 1996. - 24 желтоқсан (№ 52). - 14 б.

148. Тіл мерейін көтеру – ұлы мақсат // Саясат. - 1996. - № 12. - 32-38-бб.

149. Тілдің ірі тұлғасы. (Туған күн) // Ана тілі. - 1996. - 13 ақпан.

150. Государственный язык: желаемое и действительное // Караван блиц. - 1996. - 4 дек.

151. О судьбе государственного языка и общества “Қазақ тілі” // Горизонт. - 1996. - № 16 (431).

1997

152. Ана тілге ғашық еді...: әйгілі тілші М.Балақаевтың туғанына – 90 жыл // Егемен Қазақстан. - 1997. - 11 қараша (№ 231) (Т.Сайранбайұлы, Ш.Сарыбайұлымен бірге).

153. М.Әуезов тіл мен мәдениет туралы // Түркістан, 1997.

154. А.Байтұрсынұлының терминжасам тәжірибесінен // ҚР ҒМ-ҒА Хабарлары. Филология сериясы. - 1997. - № 3. - 3-10-бб.

155. Ғылым тілі қазақша сөйлер ме екен? // Ана тілі. - 1997. - 5 маусым (№ 23).

156. Конференция өтті... Көңіліміз күпті // Қазақ әдебиеті. - 1997. - 24 маусым.

157. Қазақ сөзі (қазақ терминдерінің негіздері). - Алматы: Рауан, 1997. - 240 б.

158. Қарағайға қарсы бұтақ біткенше... // Саясат. - 1997. - № 5. - 67-73 б.

159. Таразы тағылым: Филология ғылымының докторы М.Балақаев туралы // Қазақ елі. - 1997. - 7 қараша (№ 44).

160. Ірі тіл ғалымы І. Кеңесбаев туралы. (Туған күн) // Ана тілі. - 1997. - 13 ақпан.

161. О вопросах научно-практической конференции (интервью) // Казахстан. правда. - 1997. - 11 июня.

1998

162. Абай үлгісінің жалғасы дерсің Аханды // Жас Алаш. - 1998. - 29 қыркүйек (№ 116).

163. Ғылым тілі // Қазақ тілі: Энциклопедия. - 1998. - 5 б.

164. Демирелмен өткен 1 сағат 5 минут // Қазақ елі. - 1998. - 5 қараша.

165. Кәсіби сөздер // Қазақ тілі: Энциклопедия. - 1998. - 4 б.

166. Кірме сөздер // Қазақ тілі: Энциклопедия. - 1998. - 4 б.

167. Қазақ есімін түгендеген // Егемен Қазақстан. - 1998. - 25 желтоқсан.
168. Қазақ терминологиясының қазіргі жай-күйі // Қазақстан ғылымы. - 1998. - 16-30 сәуір (№ 8).
169. Қазақ тіл білімі // Қазақ тілі: Энциклопедия. - 1998. - 26 б. (Ә.Қайдар, Ш.Сарыбаевпен бірге).
170. “Қазақ тілі” қоғамы // Қазақ тілі: Энциклопедия. - 1998. - 7 б.
171. “Қазақ тілі” қоғамының ендігі жерде қажеті бар ма? // Түркістан. - 1998. - 18-24 ақпан.
172. Мәңгілік тұғырындағы тұлға // Қазақстан мектебі. - 1998. - № 6. - 52-55-бб.
173. Мемлекет Мемлекеттік тілге қамқорлық жасай ала ма? Күрес тоқтамайды // Ана тілі. - 1998. - 15 қаңтар (№ 2).
174. Мемлекеттік тіліміз бүгінгі деңгейіне қалай жетті? // Ана тілі. - 1998. - № 34. - 27 тамыз.
175. Өз тілімізбен өмір сүргенге не жетсін // Егемен Қазақстан. - 1998. - 12 қыркүйек (№ 180).
176. Пуризм // Қазақ тілі: Энциклопедия. - 1998. - 3 б.
177. Санаға салмақ салар сәтін, қазақ! // Қазақ әдебиеті. - 1998. - 16 қазан (№ 41).
178. Сөздер сәулесі // Егемен Қазақстан. - 1998. - 18 қараша.
179. Термин // Қазақ тілі: Энциклопедия. - 1998. - 4 б.
180. Терминология // Қазақ тілі: Энциклопедия. - 1998. - 4 б.
181. Түркі тілдері терминдерін бірегейлестірудің алғы шарттары // Қазақ елі. - 1998. - 9 қаңтар (№ 1).
182. Түркі тілдерінде термин ортақтығын қарастыру принциптері // Анкара. - 1998. - мамыр.
183. Тіл білімі терминдері // Қазақ тілі: Энциклопедия. - 1998. - 4 б.

184. Ұлт ұстазы. (Тұран әлемінің тұғыры биік тұлғасы — А.Байтұрсынұлы 125-те) // Түркістан. - 1998. - 23-29 қыркүйек.

185. Ұлттың ұлы ұстазы. (А.Байтұрсынұлы туралы) // Саясат. - 1998. - № 12. - 21 б.

1999

186. Асарға шық, қазақ! // Егемен Қазақстан. - 1999. - 17 мамыр.

187. Елдің де, тілдің де тірегі жастар // Егемен Қазақстан. - 1999. - 29 мамыр.

188. Ойлағаның тақ емес, Қазақстан тағдыры: өлең // Егемен Қазақстан. - 1999. - 20 қаңтар.

189. Өмір-өзен толқындары (тіл, өнер, өмір туралы) // Жұлдыз. - 1999. - № 3. - 157 б.

190. Профессор Қ.Жұбанов және қазақ терминологиясының кейбір мәселелері // Мемлекеттік тіл: Терминология, іс қағаздары мен бұқаралық ақпарат құралдарының тілі. - Астана, 1999. - 60-69-бб.

191. Ұлттық сана және тіл // Ұлт тағбылымы. - 1999. - № 3. - 9 б.

192. Ұлты үшін жаны күйген // Алды-артыма қарайлап өмір сүрдім. - Алматы: Арыс, 1999. - 192-200-бб.

193. Шал ақын өлеңдерінің тілдік, стильдік ерекшеліктері // Шал ақын Құлекеұлы: Шығармалары. Зерттеулер / Құраст.: С.Қосанов, Т.Әлібеков. - Алматы, 1999. - 106-110-бб.

2000

194. Ана тілін аялап өткен асыл жан // Тілім деп өмір сүріп ем. - Алматы: Арыс, 2000. - 3-4-бб.

195. Ғылым тілінің тірегі — термин сөз. (Терминге “...Әркімнің-ақ бар таласы” // Сөзтаным. - 2000. - 1. - 31-34-бб.

196. Екі дүние борышы. (Профессор С.М.Исаев жөнінде бірер сөз) // Тілім деп өмір сүріп ем. - Алматы: Арыс, 2000. - 32-44-бб.

197. Зергер // Егемен Қазақстан. - 2000. - 25 қазан. (Ә.Қайдармен бірге).

198. Интертерминдер және олардың қазақ тіліндегі табиғаты // “Қайнар” университетінің Хабаршысы. - 2000. - 4. - 58-65-бб.

199. Қазақ әнінің қарагері // Жас алаш. - 2000. - 27 қаңтар (№ 12).

200. Қазақстан Республикасы Ұлттық Ғылым академиясының корреспондент мүшесі, филология ғылымдарының докторы, профессор С.М.Исаевтың ғылыми, педагогтік және қоғамдық қызметі туралы қысқаша очерк // Сейілбек Мұхамеджарұлы Исаев: Қазақстан ғалымдарының биобиблиографиясына материалдар. - Алматы: Арыс, 2000. - 20-30-бб.

201. Қазақстанның болашағы – қазақ тілінде // Егемен Қазақстан. - 2000. - 22 қыркүйек (№ 232-233).

202. Отан мен ана тілі – егіз ұғым // Отан. - 2000. - № 1. - 7 б.

203. Тіл майданы. – Алматы: Арыс, 2000. - 320 б. (Ә.Қайдармен бірге).

204. Тіл мүддесі не ойлатпас саналыға // Ұлт тағбылымы. - 2000. - № 1. - 14 б.

205. Тіл үшін күрес – күрестердің игісі // Ана тілі. - 2000. - 18 қыркүйек (№ 22).

206. Тіліміздің теріскейдегі тірегі // Ана тілі. - 2000. - 27 сәуір.

207. Ұлт мүддесінің жаршысы // Ана тілі. - 2000. - 22 наурыз (№ 6).

208. Ұлт рухын көтерер күш // Ана тілі. - 2000. - 25 мамыр.

209. Ұлт рухының күре тамыры // Қазақ күйлерінің тарихы. - 2000. - 4-5 б.

210. Ұлтты оқытқан ұстаз — Мәулен Балақайұлы Балақаевтың өмірі мен шығармашылығы туралы. (М.Балақаевтың 90 жылдығына орай) // Сөзтаным. - 2000. - № 1. - 3-5-бб.

211. Ұлттық намыс пен сананы шыңдар басылым // Жас қазақ. - 2000. - 11 тамыз (№ 1). - 4 б.

212. Ұстазыма: өлең // Сөзтаным. - 2000. - № 1. - 2 б.

213. Краткий очерк научной, педагогической и общественной деятельности члена-корреспондента Национальной академии наук Республики Казахстан, доктора филологических наук, профессора С.М.Исаева // Сейлбек Мухамеджарулы Исаев: Материалы к биобиблиографии ученых Казахстана. - Алматы: Арыс, 2000. - С. 31-40.

214. Основы казахской терминологии. - Алматы: Арыс, 2000. - 148 с.

2001

215. Америка аңысын аңдып отыр: [АҚШ Конгресінде Орталық Азиядағы демократия және сөз бостандығы мәселелері бойынша болып өткен мәслихатқа қатысып қайтқан халықаралық “Қазақ тілі” қоғамының вице-президенті Ө.Айтбайұлымен сұхбат] / Сұхбаттасқан С.Жұмабекұлы // Егемен Қазақстан. - 2001. - 10 тамыз (№ 170/171).

216. Аударма ісіндегі сөзжасам тәжірибесінен // Түркітану мәселелері: бүгінгі мен болашағы: Халықаралық ғылыми-практикалық конференция материалдары. - Алматы, 2001.

217. Біз тәуелсіздікке қалай жеттік // Егемен Қазақстан. - 2001. - 15 желтоқсан.

218. Ғылым тілі және қазақ терминологиясы // 10 лет независимости Казахстана: Итоги и перспективы развития: Материалы Междунар. науч. конф. 22-24 февр. 2001 г. - Алматы, 2001. - 75-81-бб.

219. Ғылымға бағышталған ғұмыр // Мемлекеттік тіл және рухани мәдениет: Профессор Ш.Ш.Сарыбаевтың 75 жылдығына орай ұйымдастырылған ғылыми-теориялық конференцияның материалдары. - Алматы: Арыс, 2001. - 3-9-бб.

220. “Қазақ тілі” қоғамы және мемлекеттік тіл мәртебесі хақында // Ұлан. - 2001. - 26 маусым (№ 26).

221. Мемлекеттік тіл — білім, ғылым жүйесінде // Қазақстанның ғылымы мен жоғары мектебі. - 2001. - 1 наурыз (№ 3).

222. Мемлекеттік тіл — ұлт бірлігінің айғағы // Университеттік білім және ғылым. - Алматы, 2001.

223. Өнегелі өмірдің өрелі биіктері // “Қайнар” университетінің Хабаршысы. - 2001. - № 1. - 14 б. (Ә.Қайдармен бірге).

224. Өрелі ойдың иесі (Б.Әбілқасымов туралы) // Ана тілі. - 2001. - 25 қазан (№ 43). - 7 б.; Қазақ тілі тарихы мен диалектологиясы. - Алматы, 2001. - 3-7-бб. (Ғ.Әнеспен бірге).

225. Терминжасамның қайсыбір қалтарыстары // Аудитория. - 2001. - № 2.

226. Ұлттық танымның күретаымыры (А. Егеубаев еңбектері туралы) // Егемен Қазақстан. 2001. — 8 маусым.

2002

227. “Ана тілін тек өгей ұлдары ғана менсінбейді...” // Ана тілі. - 2002. - 14 наурыз (№ 11). (Ә.Қайдармен бірге).

228. Ғылым сардары (Жауынгер, ғалым, азамат, академик Ә.Т.Қайдаров туралы) // Сөзтаным. - 2002. - № 2. - 4-8-бб.

229. Қазақ тілінде термин жасау жолдары мен принциптері: Тәжірибе // Ана тілі. - 2002. - 21 ақпан (№ 8); Астана ақшамы. - 2002. - 11 шілде.

230. Сенат төрағасы О.Әбдікәрімов, Мәжіліс төрағасы Ж.Тұяқбаев мырзаларға // Ана тілі. - 2002. - 21 ақпан (№ 8). - 1 б.

231. Термин тірегі – тіл байлығы // Егемен Қазақстан. - 2002. - 4 мамыр.

232. Тіл, дін, саясат туралы толғаныстар // Ақиқат. - 2002. - желтоқсан.

233. Тіл үшін күрес – елге тиген үлес // Егемен Қазақстан. - 2002. - 5 наурыз (Ә.Қайдар, Т.Сайранбаев, К.Құрманәлиевпен бірге).

234. Халықаралық “Қазақ тілі” қоғамы бірлестігінің қайраткерлері мен жанашырларына // Ақжарық. - 2002. - 4 ақпан (№ 34).

235. Халықаралық “Қазақ тілі” қоғамының шежіресі // Сөзтаным. - 2002. - № 2. - 79-80-бб.

236. Інжу құнын іздеген біледі: [Ғылым акад. көп жылғы тәжірибесін саралап, соны қалыптастыру мен дамытудың тиімді жолдарын қарастыру жайында] // Егемен Қазақстан. - 2002. - 19 ақпан.

2003

237. Алғашқы газет-жорналдардың термин жасаудағы рөлі // Ана тілі газеті. - 2003. - 20 қараша.

238. Көркем тілдің бір кілті - қазақтың мақал-мәтелдерінде // Көркем әдебиет тілінің өзекті мәселелері. - Алматы, 2003. - 4-9-бб.

239. Мемлекеттік тіл туралы ақындар айтысының шарттары мен талаптары // Ана тілі. - 2003. - 17 сәуір.

240. Мемлекеттік тілде жандандыру үшін мемлекет қызметкерлеріне сілкініс керек // Егемен Қазақстан. - 2003. - 1 қазан.

241. Мемлекеттік тілдің көсегесі көгерер сәт таяу // Алматы өкімшілігінің кеңейтілген мәжілісіндегі сөз. - 2003. - 16 мамыр.

242. Өжет ой, өткір тілдің алдаспаны // Ана тілі. - 2003. - 4 қыркүйек.

243. “Сөз түзелді, тыңдаушы сен де түзел!” // Егемен Қазақстан. - 2003. - 31 мамыр.

244. Тіл мүддесін ойласақ // Ана тілі. - 2003. - 6 наурыз (№9).

245. “Ұстаздық еткен жалықпас...” [Н. Оралбаева туралы сөз] // Осы жайындағы жинақтың алғы сөзі. - 2003. - 21 қараша.

2004

246. Ағысы табиғи өмір өзені... // Ұлан. № 11 (7809), (Ө.Айтбайұлының балалық шағынан эссе. Тіл мен өнер жолына келу жолдарынан бір үзік сыр),

247. Аспанда бір жұлдыз бар ай тәрізді [Р.Ф.Сыздықтың ғылыми-шығармашылық өмірі жайында хикая] // Егемен Қазақстан. - 2004. - Қазан.

248. Аударма тілі және оның зерттелуі // Қытай Шыңжан университетінің ғылыми журналы, - 2004. - № 1.

249. Аударма тілінің зерттелуі жөнінде // Шыңжан университетінің ғылыми журналы. 2004.

250. Бұл өлең мен ән осылай туған еді // Ұлан - 2004. - 21 наурыз.

251. Бірнеше тіл білу – байлық, өз тілінді білмеу – қорлық // Ана тілі. - 2004. - 5 мамыр.

252. Ғылымға өмірдің өзі әкелді [Р.Ф.Сыздық 80 жаста] // Қаз әдебиеті. - 2004. - Қазан.

253. Дауласу атаулының бәрі бірдей жауласу бола алмайды // Егемен Қазақстан. - 2004. - 8 сәуір.

254. “20-ақпан – Қазақ тілі үшін қаралы күн” // “Жас қазақ” газетінде “Замана” айдарымен берілген “Жоғалтқан намысын біз ғаріп халықпыз” деп аталып Өмірзақ Ақжігіттің мақаласына мотиві етіп алыныпты. “Жас қазақ”. - 2004. -30 сәуір, - 6 мамыр.

255. Қазақ тілін қорлықтан қалай құтқарамыз? // Қазақ елі. - 2004. - 5 мамыр.

256. Қазмұнайгазға мынадай тапсырма бойынша: “ҚР Мұнай Газ саласына қазақ тілін ендіру және дамыту жобасын” және “Внедрение и развитие казахского языка в нефтегазовый отрасли РК” жасап тапсырдық. - 2004. - 21 қаңтар.

257. Қайдасындар нағыз тіл жанашырлары // “Ана тілі”. - 2004. - 8 сәуір.

258. Қайраткер (Н.Оңдасыновқа 100 жыл) // Егемен Қазақстан - 2004. - 9 қазан.

259. Құрылтайда Президенттен батыл әрекет күреміз. // Айқын (Сұхбат). - 2004. - 13 шілде.

260. Мемлекеттік басқару жүйесі және мемлекеттік тіл туралы. // “Хабар” телеарнасында берілді. - 2004. - 29 сәуір.

261. Сәкен сынды ұл қайда? (тіл үшін күрес) // Ана тілі. - 2004. - 21 қазан.

262. Сілкін қазақ, сілкін! // Жас қазақ. - 2004. - 14-20 мамыр.

263. Түркі дүниесінің ақтангері [Намық Кемал Зейбек туралы] // “Ана тілі”. - 2004. - 2 сәуір.

264. Тіл заңына 7 жыл. “Отан” партиясы ұйымдастырған дөңгелек үстелдегі сөз. - 2004. - шілде.

265. Тіл мен өлеңнің жаршысы (ақын Қ.Әбілов туралы сөз) Астана, Конгресс Холл. - 2004. - 26 қыркүйек.

266. Ұлттық танымның күретаымыры // “Егемен Қазақстан”. - 2001. - 8 маусым.

2005

267. Біз Харьковта он жылдан бері орыс мектебін аша алмай әуреміз, қалайша сіздер Алматыдан қазақ мектебін аша алмайсыздар? // Евразия. - 2005. - 9 желтоқсан.

268. Мемлекеттік тіл Байқоңырда // Байқоңыр. - 2005. - Мамыр.

269. Мемлекеттік тілді қайтсек ұрпақ тіліне айналдырамыз? // Егемен Қазақстан. - 2005. - 25 қаңтар.

270. Тәуелсіздіктің басты тірегі – тіл // Әдебиет майданы. - 2005. - 15 желтоқсан.

271. Тұрағұл туралы сөз // Абылайхан атындағы ҚазҰҚ және ӘТУ-нің Хабаршысы, филология сериясы. - 2005. - №4.

272. Тіл алдындағы жауапкершілік – ел алдындағы жауапкершілік (авторлас) // Егемен Қазақстан. 5 қазан.

273. Тілғұмыр (акад. Ш.Сарыбаев туралы) // Егемен Қазақстан. - 2005. - 1 наурыз.

2006

274. Абай – сөз құдіреті болса, Шәмші саз құдіреті // Жас қазақ. - 2006. - №37.

275. Бұл мәселенің пісілуі жайлы // Алматы ақшамы. - 2006. - 2 қараша.

276. Жазушы, аудармашы, ғалым С.Талжанов туралы сөз // Егемен Қазақстан. - 2006. - 22 қараша.

277. І.Кеңесбаев кім? Қазақтың досы, әлде дұшпаны? // Евразия. - 2006. - 17 ақпан.

278. Көптен күткен шара еді // Егемен Қазақстан - 2006. - 3 маусым.

279. Қазақ тілін банк, қаржы-несие, салық салаларына енгізуге болады // Қазақстан-Заман. - 2006. - 8 қыркүйек.

280. Қазақстандық қазақстандықпен қазақша сөйлес // Егемен Қазақстан. - 2006. - 27 қазан.

281. “Мемлекеттік тіл – қазақ тілі” дейді де, орыс тілінің қамын жеп шыға келеді // Айқын. - 2006. - 22 ақпан.

282. Он сегіз жылдан бері... Тіл дейтін таусылып бітпес әңгіме бар // Түркістан. Егемен Қазақстан - 2006. - 27 шілде.

283. Өнеге өрісті болғай // Егемен Қазақстан - 2006. - 24 мамыр.

284. Парасат биігінде // Егемен Қазақстан - 2006. - 13 мамыр.

285. Тіл мәртебесінің іске қосылмауына себепкерлер // Ана тілі. - 2006.

286. Тіл ұлтымыздың негізі, болашағымыздың іргетасы // “Әдебиет майданы”. - 2006. - 6 сәуір.

287. Тілді неге тәлкекке сала береміз? // Ана тілі. - 2006. - 6 сәуір.

288. Тілдің өнегелік мәні [Олимпиаданың ашылу салтанатындағы сөз] // Егемен Қазақстан - 2006. - 21 маусым.

289. Тілі мен ділі берік ұлттың рухы биік // Ұлан. - 2006. - 18 сәуір.

**ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ҰЛТТЫҚ ҒЫЛЫМ
АКАДЕМИЯСЫНЫҢ АКАДЕМИГІ Ө.А.АЙТБАЕВТЫҢ
РЕДАКЦИЯСЫМЕН
ШЫҚҚАН ЕҢБЕКТЕР**

**ТРУДЫ, ИЗДАНИЕ ПОД РЕДАКЦИЕЙ
АКАДЕМИКА НАЦИОНАЛЬНОЙ
АКАДЕМИИ НАУК РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН
У.А.АЙТБАЕВА**

1. Аударманың лексико-стистикалық мәселелері (тәжірибелер, толғаныстар, топшылаулар). - Алматы: Ғылым, 1987. - 152 б.: схем. - Библиогр. в подстроч. примеч. На каз., рус. языках.
2. Идеология майданындағы ұлт саясатын бұрмалаушыларға қарсы. - Алматы: Ғылым, 1981. - 172 б.
3. Известия Министерства науки — Академии наук РК. Серия филологическая. - Алматы: Ғылым, 1996. - № 1-6.
4. Известия Министерства науки — Академии наук РК. Серия филологическая. - Алматы: Ғылым, 1997. - № 1-6.
5. Известия Министерства науки — Академии наук Республики Казахстан. Серия филологическая. - Алматы: Ғылым, 1998. - № 1-6.
6. Известия Национальной академии наук Республики Казахстан. Серия филологическая. - Алматы: Ғылым, 1995. - № 1.
7. Көркем әдебиет тілінің өзекті мәселелері. Алматы, 2003.
8. Қазақ өнері: Энциклопедия. - Алматы: Білік, 2002. - 799 б.
9. Қазақстан топонимдері. - Алматы, 2001.
10. Қазақ терминологиясының мәселелері. - Алматы: Ғылым, 1986. - 163 б.
11. Қазақ тілі тарихы мен диалектологиясы: Профессор Б.Әбілқасымұлының 70 жылдығына орай ұйымдастырыл-

ған Халықаралық ғылыми-теориялық конференцияның материалдары. - Алматы, 2001. - 318 б.

12. Қазақ тілі: Энциклопедия. - Алматы, 1998. - 505 б.

13. Қазақша-орысша, орысша-қазақша терминологиялық сөздік Экономика және қаржы. - Алматы: Рауан, 2000. - 344 б.

14. Ә. Қайдар. Халық даналығы (Қазақ мақал-мәтелдерінің түсіндірме сөздігі және зерттеу). Алматы, 2004.

15. 10 лет независимости Казахстана: Итоги и перспективы развития: Материалы I Междунар. науч. конф. 22-24 февр. 2001 г. - Алматы, 2001. - 239 с.

16. Мемлекеттік тіл және рухани мәдениет: Профессор Ш.Ш.Сарыбаевтың 75 жылдығына орай ұйымдастырылған ғылыми-теориялық конференцияның материалдары. - Алматы, 2001. - 184 б.

17. Орталық Қазақстанның жер-су аттары. - Алматы: Ғылым, 1989. - 256 б.

18. Өрелі өнер (Тіл мәдениеті туралы). - Алматы: Ғылым, 1976. - 148 б.

19. Сейілбек Мұхамеджарұлы Исаев: Қазақстан ғалымдарының биобиблиографиясына материалдар. - Алматы: Арыс, 2000. - 62 б.

20. Сөз өнері (Тіл мәдениеті туралы). - Алматы: Ғылым, 1978. - 184 б.

21. Сөзтаным // “Қазақ тілі” қоғамы мен ғылыми терминологиялық орталық органы. - Алматы, 2000. - № 1; 2002. - № 2.

22. Терминдер және олардың аудармалары. - Алматы: Ғылым, 1990. - 215 б.

23. Тіл мәдениеті және баспасөз: Баспасөз тілінің мәдениеті жөніндегі ғылыми-практикалық конференцияға арнап дайындалған материалдардың тезистері (27-29 нояб.) - Алматы: Ғылым, 1968. - 72 б.

24. Тілім деп өмір сүріп ем.. - Алматы: Арыс, 2000. - 183 б.

ТЕЛЕРАДИО АРНАЛАРЫНАН ОҚЫЛҒАН МАҚАЛАЛАР, СҰХБАТТАР, ӘНГІМЕЛЕР

СТАТЬИ, ИНТЕРВЬЮ, БЕСЕДЫ ПЕРЕДАННЫЕ ПО ТЕЛЕРАДИОВЕЩАНИЮ

1994 ж. Тіл сардары 70-те. (Қазақ радиосы).

- Мемлекеттік тілге тосқауыл неден? Телесұхбат. (Қазақ радиосы).

1995 ж. Кәсіпкерлер тілге не тиіседі? (Қазақ радиосы).

1996 ж. Мемлекеттік тіл және қазіргі заман. (Қазақ радиосы).

- Адам және заман. (Рахат телеарнасы).

- Өзім және тіл тағдыры. (Таңшолпан).

- “Ғасырлар тоғысында” туралы толғаныс. (Қазақ радиосы).

- Айтыс және тіл қолданыс. (Қазақ радиосы).

- Тілді түлеткен желтоқсан. (Қазақ радиосы).

- Желтоқсанның тілге үсері. (Шалқар).

- Жылға жіктелген қайран тіл. (Шалқар).

1997 ж. Академик І. Кеңесбаев: Радиоәңгіме.

- Тіл мен қоғам, наурыз бен өнер жайында. (Таң телеарнасы).

- Мемлекеттік тіл неге мандымай жатыр. (Қазақстан -1 арнасы).

- Академик І. Кеңесбаев туралы сөз: Радиоәңгіме.

- Қазақша сөйлемейтін парламент неге керек? (Қазақ радиосының қоғамдық-саяси хабарлар редакциясы).

- Қоғам күйі, тіл мұңы, наурыз және домбыра. (Таң телеарнасы).

- Ғылым және мемлекеттік тіл жайы. (Қазақ радиосының қоғамдық-саяси хабарлар редакциясы).

- Қазақ тілі ғылым қызметінде. (Қазақ радиосы. “Хантөңірі”).

- Тіл, қоғам, ғылым хақында. (Қарағанды телерадиокомпаниясы).

1998 ж. Әкімдерге өкім жүрмей ме (мемлекеттік тіл тағдыры кімдерге байланысты). (Қазақстан-1 арнасы, Қазақ радиосы).

- Қазақ тілінің қанаты неге қайырыла береді? (Қазақ радиосы).

- Мені тыныш ұйықтатпайтын тағы да тілдің жайы. (“Шалқар”).

- Мемлекеттік тіл мен Халықаралық “Қазақ тілі” қоғамының бүгіні мен болашағы. (Рахат телеарнасы).

1999 ж. Ғылыми терминологиялық орталық және оның міндеттері. (Қазақ радиосы).

- Әскери терминдер аудармасы. (НТК арнасы).

- Мемлекеттік тіл тағдырын ойлап... (Хабар арнасы).

2000 ж. Президенттің қайта сайланғанына 1 жыл. (Қазақ радиосы).

- Қазақ мектептерінен балалар неге кетеді? (КТК телеарнасы) (орысша-қазақша).

- Профессор Ш.Сарыбаев 75-те. (Хабар телеарнасы).

- Қоғам және Тіл Заңы: Тікелей сұхбат. (НТК арнасы).

- Тіл мен ән үйлесімі: І.Жақанов туралы. (Қазақ радиосы).

- Тіл, діл, дін жайында келелі сұхбат. (Хабар-2 телеарнасы).

- Наурыздағы тіл мен өнер қисыны. (КТК телеарнасы. “Керуен сазы”).

- Тіл Заңын іске қосу жолдары. (Қазақстан-1 арнасы).

- Мемлекеттік тілдің жүрмей жату себебі неден? (Хабар телеарнасы).

- Тіл, Қоғам және Тіл заңы туралы. (НТК, тікелей эфир).
2003 ж. Тұлғалар тағылымы (Өмір, өнер, тіл жайында теле-сұхбат және ән хабар) // “Рахат” телеарнасы. 19 сәуір.
- Ойтолқын (Ө.Айтбайұлының әндері)// “Рахат” телеарнасы. 25 сәуір.
- Айтыстың мемлекеттік тілге арналуындағы мақсат не?// Азаттық радиосы. 2 мамыр.
- Біржанның Теміртасы маған қалай жетті және оның менің өмірімдегі орны// Қазақ радиосы. 16 шілде.
- 2004 ж. Мемлекеттік тілге қарсылық еткен депутаттардың не керегі бар? - КТК телеарнасы. Наурыз.
- НТК телеарнасында да 40 минут. Мемлекеттік тіл және саяси партиялар. 31-телеарна. 13 сәуір.
- Депутат және тіл. НТК телеарнасы. 2 шілде.
- Мемлекеттік тілді қорғау дегеніміз не? – КТК телеарнасы. 30 маусым.
- Мемлекеттік тілдің бүгінгі жайы және Халықаралық “Қазақ тілі” қоғамының құрылтайы туралы (Ө.Хайдар мен Ө.Айтбайұлы сұхбат жүргізеді) – “Рахат” телеарнасы. 22 қазан. Сағ-19.00.
- Тіл мүддесі... Бетпе бет (сұхбат) - “Хабар” телеарнасы. Астана. 11 қараша.
- Ендігі кезең қалай болмақ. Немерелеріңізбен қай тілде сөйлесесіз? - “Қазақстан” телеарнасы. 12 қараша.
- 2005 ж. Мемлекеттік тілді қалыптандыру үшін не істеу керек? – “Тұжырым” телебағдарламасы, 31 телеарнасы. 24 наурыз.
- 2006 ж. Қазақстан халықтар Ассамблеясында жасаған НӘН баяндамасына байланысты туындаған ойлар – Қазақ радиосы. 10 қараша.

**Ө.А.АЙТБАЕВТЫҢ ҒЫЛЫМИ ЖЕТЕКШІЛІГІМЕН
ҚОРҒАЛҒАН ДОКТОРЛЫҚ ЖӘНЕ КАНДИДАТТЫҚ
ДИССЕРТАЦИЯЛАР**

**ДОКТОРСКИЕ И КАНДИДАТСКИЕ ДИССЕРТАЦИИ,
ВЫПОЛНЕННЫЕ ПОД НАУЧНЫМ РУКОВОДСТВОМ
У.А.АЙТБАЕВА**

Докторлық диссертация

1. *Біләл Ш.* Ұлттық ғылым тілі негіздерін қалыптастыру (математика саласы бойынша). Алматы, 1997.
2. *Дүйсембекова Л.* Қазақ ресми-іс қағаздар тілі. Алматы, 2005.

Кандидаттық диссертациялар

1. *Әбдірахман Ә.* Құран кәрістегі тұрақты тіркестер мен термин сөздердің қазақ тілінде берілуі. Алматы, 2004.
2. *Кәрібаева Ә.* Спорт терминдері. Алматы, 1986.
3. *Қожаева М.* Аударматану терминдерінің когнетивтік-семантикалық негіздері. Алматы, 2007.
4. *Қоңырова А.* Жалпы филологиялық терминдер табиғаты. Алматы, 2003.
5. *Нурғалиева М.М.* Формирование и функционирование терминов бурения нефти и газа в казахском языке. Алматы, 2002.

ЕҢБЕКТЕРДІҢ ӘЛПБИЛІК КӨРСЕТКІШІ

АЛФАВИТНЫЙ УКАЗАТЕЛЬ ТРУДОВ

- Абай – сөз құдіреті болса, Шәмші саз құдіреті – 274
Абай үлгісінің жалғасы дерсің Аханды – 162
Ағысы табиғи өмір өзені... – 246
Адам туралы сыр – 1
Ажалға ара тұрды – 2
Айшықты сөз зергері – 44
Ақмоладағы алқалы жиын тағлымдары – 119
“20-ақпан – Қазақ тілі үшін қаралы күн” – 254
Ақтарып асыл сөздің алтын, жезін – 32
Ақындық айнасы – 10
Алғашқы газет-жорналдардың термин жасаудағы ролі – 237
Алматы ән құшағында – 6
Америка аңысын аңдып отыр – 215
Ана тілі – дана тіл – 69
Ана тілге адал болайық, ағайын – 137
Ана тілге ғашық еді – 152
Ана тілім – ардағым – 105
Ана тілін аялап өткен асыл жан – 194
Ана тілін тек өгей ұлдары ғана менсінбейді – 227
Асарға шық, қазақ! – 186
Аспанда бір жұлдыз бар ай тәрізді – 247
Аспекты терминизации и этапы терминоворчества – 96
Ата-баба мұрасы – 66
Аударма ғылымы және оның зерттелуі – 92
Аударма тілі және оның зерттелуі – 248

Аударма тілінің зерттелуі жөнінде — 249
Аударма ісіндегі сөзжасам тәжірибесінен — 216
Аудармадағы фразеологиялық құбылыс — 36

Әдеби тіл туралы зерттеу — 84
Әдеби тілдің ажары — 75
Әйгілі тюрколог Алматыда — 13
Әрі мерген, әрі артист — 7
М.Әуезов тіл мен мәдениет туралы — 153

Бағалы еңбек — 9
А.Байтұрсынов — қазақ терминологиясының атасы — 103
А.Байтұрсынұлының терминжасам тәжірибесінен — 154
Балкенже — 3
Береке, бірлік тілден — 140
Бұл мәселенің пісілуі жайлы — 275
Бұл өлең мен ән осылай туған еді — 250
Бұлақты таудан арна ақса, теңіз болар аяғы — 76
Бүкілодақтық тюркология конференциясы — 45
Біз тәуелсіздікке қалай жеттік — 217

“Біз Харьковта он жылдан бері орыс мектебін аша алмай әуреміз, қалайша сіздер Алматыдан қазақ мектебін аша алмайсыздар? — 267

“Бір ғылымнан басқаның, бәрі кесел асқанға” — 138
Бірнеше тіл білу — байлық, өз тілінді білмеу — қорлық — 251
“Бірінің бірің тыңда сөзің тосып” — 128

Выступление на сессии Общего собрания Национальной академии наук Республики Казахстан — 127

Государственный язык: желаемое и действительное — 150

Ғалым, ұстаз — 46

Ғалымның (Қ.Жұбановтың) терминология мен аударма ғылымын қалыптастырудағы орны — 106

Ғылым сардары — 77, 228

Ғылым тілі — 163

Ғылым тілі және қазақ терминологиясы — 218

Ғылым тілі қазақша сөйлер ме екен? — 155

Ғылым тілінің тірегі — термин сөз — 195

Ғылымға бағышталған ғұмыр — 219

Ғылымға өмірдің өзі әкелді — 252

Дауласу атаулының бәрі бірдей жауласу бола алмайды — 253

Демирелмен өткен 1 сағат 5 минут — 164

Достық дәнекері — 56

Екі аударма — екі тәсіл — 93

Екі дүние борышы — 196

Екі тілді тел емген — 78

Елдің де, тілдің де тірегі жастар — 187

Жазу мәдениеті жайында — 70

Жазу мәдениеті туралы сөз — 57

Жазушы, аудармашы, ғалым С.Талжанов туралы сөз — 276

Жаңа журнал — 33

Жарыссөз — 94

Жас қаламгер тілі — 52

Жауынгер, ғалым, азамат — 85

Желтоқсан көтерілісі мен тіл күресінің сабақтастығы — 141

Зергер — 197

Интертерминдер және олардың қазақ тіліндегі табиғаты — 198

Кәсіби сөздер — 165

І.Кеңесбаев кім? Қазақтың досы, әлде дұшпаны? — 277

Кестелі сөз келісімі — 16

Конференция өтті... — 156

Көкше өңірінің көңілдегі келбеті — 79

Көне жазулар мен таңбалар — 12

Көне таңба жазулар — 23, 28

Көптен күткен шара еді — 278

Көркем әдебиетке — көркем тіл — 74

Көркем тілдің бір кілті — қазақтың мақал-мәтелдерінде — 238

Кірме сөздер — 166

Кіріспе — 107

Краткий очерк научной, педагогической и общественной деятельности члена-корреспондента Национальной академии наук Республики Казахстан, доктора филологических наук, профессора С.М.Исаева — 213

Қазақ аударма ғылымын қалыптастырудағы А.С.Талжановтың рөлі — 108

Қазақ әдеби тілі терминологиясының кейбір мәселелері — 80

- Қазақ әнінің қарагері — 199
- Қазақ есімін түгендеген — 167
- Қазақ лексикасындағы жаңа қолданыстар — 86
- Қазақ ономастикасының очерктері — 72
- Қазақ ССР Ғылым академиясы Жалпы жиналысының сессиясында сөйлеген сөзі — 109
- “Қазақ сөзі” (қазақ терминдерінің негіздері) — 157
- Қазақ терминологиясының дамуы мен қалыптасуы — 98, 99
- Қазақ терминологиясының қазіргі жай-күйі — 168
- Қазақ терминологиясының қалыптасу тарихы, қазіргі жайы мен міндеттері — 89
- Қазақ тіл білімі — 169
- Қазақ тілі қанжығада ғана... — 142
- “Қазақ тілі” қоғамы — 170
- “Қазақ тілі” қоғамы және мемлекеттік тіл мәртебесі хақында — 220
- “Қазақ тілі” қоғамы керек пе? — 123
- “Қазақ тілі” қоғамы туралы — 110
- “Қазақ тілі” қоғамының ендігі жерде қажеті бар ма? — 171
- Қазақ тілін банк, қаржы-несие, салық салаларына енгізуге болады — 279
- Қазақ тілін қорлықтан қалай құтқарамыз? — 255
- Қазақ тілінде термин жасау жолдары мен принциптері — 229
- Қазақ тіліндегі терминдердің саралануы — 111
- Қазақ тілінің терминдену сипаты — 90
- Қазақстан Республикасы Ұлттық ғылым академиясының корреспондент мүшесі, филология ғылымдарының докторы, профессор С.М.Исаевтың ғылыми, педагогтік және қоғамдық қызметі туралы қысқаша очерк — 200

- “Қазақстандық қазақстандықпен қазақша сөйлес” — 280
 Қазақстанның болашағы қазақ тілінде — 201
 Қазақстанның қазіргі жағдайы туралы не ойлаймын — 129
 Қазмұнайгазға мынадай тапсырма бойынша: “ҚР Мұнай
 Газ саласына қазақ тілін ендіру және дамыту жобасын” және
 “Внедрение и развитие казахского языка в нефтегазовой
 отрасли РК” жасап тапсырдық — 256
 Қайдасындар нағыз тіл жанашырлары — 257
 Қайраткер — 258
 Қарағайға қарсы бұтақ біткенше... — 158
 Қаржысы жоқ, “үйі” жоқ қоғам қайтіп күн көрер? — 143
 “Қоғам — халықтық, ахуал — нарықтық” — 130
 Қоғамға қоныс, тілге өріс — 144
 Қуаныш — 14
 Құрмет иесі — 4
 Құрылтайда Президенттен батыл әрекет күреміз — 259

В.И. Ленин бейнесін жасауда М.Горький қолданған кей-
 бір стильдік өрнектердің қазақ тіліндегі көрінісі — 24

- Мақалдар — 37
 Мақал-мәтелдердің жазуымыз бен сөйлеуіміздегі қыз-
 меті — 53
 Мақал-мәтелді аударудың кейбір мәселелері — 25
 Мәңгілік тұғырындағы тұлға — 100, 172
 Мәтелдер — 38
 Мәуелі белестер — 87
 Мемлекет Мемлекеттік тілге қамқорлық жасай ала ма?
 Күрес тоқтамайды — 173

Мемлекеттік басқару жүйесі және мемлекеттік тіл туралы — 260

Мемлекеттік тіл Байқоңырда — 268

Мемлекеттік тіл — білім, ғылым жүйесінде — 221

Мемлекеттік тіл күресі жолында — 120

“Мемлекеттік тіл — қазақ тілі” дейді де, орыс тілінің қамын жеп шыға келеді — 281

Мемлекеттік тіл туралы ақындар айтысының шарттары мен талаптары — 239

Мемлекеттік тіл тынысы — 112

Мемлекеттік тіл — ұлт бірлігінің айғағы — 222

Мемлекеттік тілге кімнің жаны ашиды — 124

Мемлекеттік тілде жандандыру үшін мемлекет қызметкерлеріне сілкініс керек — 240

Мемлекеттік тілді қайтсек ұрпақ тіліне айналдырамыз? — 269

Мемлекеттік тілдің көсегесі көгерер сәт таяу — 241

Мемлекеттік тіліміз бүгінгі деңгейіне қалай жетті? — 174

Мені неге қазақша сөйлетпеді? — 131

Неден бастау керек? — 113

Некоторые аспекты изучения проблем культуры речи — 71

Некоторые вопросы практики и теории перевода в Казахстане — 65

Некоторые модели терминообразования и семантическое развитие слов “аманат” и “салауат” — 104

- О вопросах научно-практической конференции — 161
- О некоторых способах терминологизации и терминообразования в казахском языке — 102
- О проблемах литературного языка — 88
- О судьбе государственного языка и общества “Қазақ тілі” — 151
- Ойлағаның тақ емес, Қазақстан тағдыры — 188
- Он сегіз жылдан бері... Тіл дейтін таусылып бітпес әңгіме бар — 282
- Орыс тілінде әзірленген Тіл туралы “Заңға” өзгерістер енгізу керек — 132
- Основы казахской терминологии — 214
- Отан мен ана тілі — егіз ұғым — 202
- Өжет ой, өткір тілдің алдаспаны — 242
- Өз тілімізбен өмір сүргенге не жетсін — 175
- Өлең сөздің білгірі — 54
- Өмір-өзен толқындары — 189
- Өмір үшін арпалыс — 5
- Өнеге өрісті болғай — 283
- Өнеге ізі — 58
- Өнегелі өмірдің өрелі биіктері — 223
- Өнер алды — 55
- Өнер алды қызыл тіл — 17
- Өрелі ойдың иесі — 224
- Өркениетке жетелейтін ойлы кітап — 145
- Өткен күндердің өнегесі мол — 59

- Парасат биігінде — 284
- Периоды становления фонетических терминов в казахском языке — 117
- Поливанов Е.Д. — тіл маманы — 40
- Полисемия — 41
- Профессор Қ. Жұбанов және қазақ терминологиясының кейбір мәселелері — 190
- Профессор Х.К.Жубанов и некоторые вопросы теории перевода — 97
- Пуризм — 176
- Рухани қазына — 11
- Сабактастық — 146
- Санаға салмақ салар сәтің, қазақ! — 177
- Сәкен сынды ұл қайда? — 261
- Сейітқасым Әшіров — 34
- Сенат төрағасы О.Әбдікәрімов, Мәжіліс төрағасы Ж.Тұяқбаев мырзаларға мемлекеттік тіл туралы хат — 230
- Сөз алды — 95
- Сөз жасау қисыны хақында — 42
- Сөз ой сәулесі — 30
- Сөз түзелді, тыңдаушы сен де түзел! — 243
- Сөздер сәулесі — 178
- Способы передачи фразеологизмов в переводах произведений А.М.Горького на казахский язык — 29
- Становление и развитие переводческого дела в Казахстане — 68

Становление и развитие терминологической лексики в области общественных наук — 122

Сілкін қазақ, сілкін! — 262

Р.Ф.Сыздық туралы сыр — 273

Тағы да тарихи ескерткіштер жайында — 22

Таразы тағылым — 159

Тарландар тобының Талжановы — 147

Тасқа жазылған тарих — 26

Тәуелсіздіктің басты тірегі — тіл — 270

Теңеу жайында тың зерттеу — 60

Термин — 179

Термин және аударма — 114

Термин және оның дәуірлік сипаты — 91

Терминдену — әдебиленудің бір белгісі — 101

Терминжасамның қайсыбір қалтарыстары — 225

Термин қалыптастыру шарттары — 133

Термин сөздердің жазылуы — 35

Термин тірегі — тіл байлығы — 231

Терминком и вопросы казахской терминологии — 118

Терминология — 180

Терминология көкжиегі — 81

Тұрағұл туралы сөз — 271

Түркологтардың бүкілодақтық форумы — 67

Түркі дүниесінің ақтаңгері — 263

Түркі тілдері диалектологиясының мәселелеріне арналған VII аймақтық конференциясы және Малов дәрістері — 31

Түркі тілдері терминдерін бірегейлестірудің алғы шарттары — 181

- Түркі тілдерінде термин ортақтығын қарастыру принциптері — 182
- Түріктің түгелдігі тілінде — 125
- Тынымсыз жандар жайлы хикая — 61
- Тынымсыз жандар тіршілігі — 62
- Тіл алдындағы жауапкершілік — ел алдындағы жауапкершілік — 272
- Тіл білімі — 47
- Тіл білімі терминдері — 183
- Тіл дамуындағы кейбір құбылыстар — 43
- Тіл, дін, саясат туралы толғаныстар — 232
- Тілғұмыр — 273
- Тілді неге тәлкекке сала береміз? — 287
- Тіл және аударма — 115
- Тіл заңына 7 жыл — 264
- Тіл күресі тоқтамайды — 134
- Тіл майданы — 203
- Тіл мәдениеті жайында жаңа еңбек — 39
- Тіл мәдениетінің кейбір мәселелері — 73
- Тіл мәртебесінің іске қосылмауына себепкерлер — 285
- Тіл мәселесіне ойыса берем — 135
- Тіл мен өлеңнің жаршысы — 265
- Тіл мерейі — 48
- Тіл мерейін көтеру — ұлы мақсат — 148
- Тіл мүддесі не ойлатпас саналыға — 204
- Тіл мүддесін ойласақ — 244
- Тіл тағдыры толғантсын бар қазақты — 139
- Тіл тереңіне бойлаған — 82
- Тіл ұлтымыздың негізі, болашағымыздың іргетасы — 286

- Тіл үшін күрес, елге тиген үлес — 233
Тіл үшін күрес — күрестердің игісі — 205
Тіл шеберлігі хақында — 18
Тілдің өнегелік мәні — 288
Тілдің ірі тұлғасы — 149
Тілстан тарланы — 49
Тілстанға саяхат — 15
Тілі мен ділі берік ұлттың рухы биік — 289
Тіліміздің мүмкіншілігі — 83
Тіліміздің теріскейдегі тірегі — 206
- Ұлағатты ұстаз — 50
Ұлдары ер жетті — 8
Ұлт мәдениетінің Хантәңірі — 126
Ұлт мүддесінің жаршысы — 207
Ұлт рухын көтерер күш — 208
Ұлт рухының күре тамыры — 209
Ұлт ұстазы — 184
Ұлтты оқытқан ұстаз — 210
Ұлттық ерекшелігі болсын — 19
Ұлттық мәдениет пен жазу мәдениеті жайында — 63
Ұлттық намыс пен сананы шындар басылым — 211
Ұлттық сана және тіл — 191
Ұлттық танымның күретамыры — 226, 266
Ұлттың ұлы ұстазы. (А.Байтұрсынұлы туралы) — 185
Ұлты үшін жаны күйген — 192
Ұлы мәртебелі ана тілі — 12
Ұлылық ұлағаты — 27
Ұстаз туралы сөз — 51

“Ұстаздық еткен жалықпас...” – 245

Ұстазыма – 212

Үйрену мектебі – 20

Үмітті оятқан үш жыл – 121

Халық қарғысынан асқан жаза жоқ – 136

Халықаралық “Қазақ тілі” қоғамы бірлестігінің қайраткерлері мен жанашырларына – 234

Халықаралық “Қазақ тілі” қоғамының шежіресі – 235

Шал ақын өлеңдерінің тілі, стилі – 193

Шеберлік мектебіндей – 21

Инжу құнын іздеген біледі – 236

Ірі тіл ғалымы І.Кеңесбаев туралы – 160

ЭВМ және терминологиялық банк – 116

Эпос өрнектері – 64

БІРЛЕСІП ЖАЗҒАН ЕСІМДЕР КӨРСЕТКІШІ

ИМЕННОЙ УКАЗАТЕЛЬ СОАВТОРОВ

- Алдашева А. — 86
Алиев Ф. — 75
Әнес Ғ. — 224
Есенқұлов А. — 74
Есенов К. — 13
Жубанов Е.Х. — 97
Ибатов А. — 26
Исаев С. — 84
Кеңесбаев І. — 70
Қайдар Ә. — 169, 197, 203, 223, 227, 233
Қайдари Ә. — 140
Қайдаров Ә.Т. — 51, 81, 89
Қасқабасов С. — 54
Құрманәлиев К. — 233
Махмутов А. — 12
Мұсақұлов Ұ. — 32
Нақысбеков О. — 87
Сайранбаев Т. — 233
Сайранбайұлы Т. — 152
Сарыбаев Ш. — 86, 169
Сарыбайұлы Ш. — 152
Сыздықов К. — 34
Сыздықова Р. — 86
Талжанов С. — 20
Уәлиев Н. — 42, 45, 55, 64, 86
Ұйықбаев И. — 86

МАЗМҰНЫ

Оқырмандарға	5
Қазақстан Республикасы Ұлттық ғылым академиясының академигі, филология ғылымдарының докторы, профессор Ө.А.Айтбаевтың өмірі мен қызметінің негізгі кезеңдері	6
Академик Ө.А.Айтбаевтың ғылыми, педагогтік және шығармашылық қызметі туралы қысқаша очерк	36
Қазақстан Республикасы Ұлттық ғылым академиясының академигі, филология ғылымдарының докторы, профессор Ө.А.Айтбаевтың өмірі мен еңбектері туралы әдебиеттер	60
Еңбектерінің хронологиялық көрсеткіші	63
Қазақстан Республикасы Ұлттық ғылым академиясының академигі Ө.А.Айтбаевтың редакциясымен шыққан еңбектер	88
Телерадио арналарынан оқылған мақалалар, сұхбаттар, әңгімелер	90
Ө.А.Айтбаевтың ғылыми жетекшілігімен қорғалған докторлық және кандидаттық диссертациялар	93
Еңбектердің әліпбилік көрсеткіші	94
Бірлесіп жазған есімдер көрсеткіші	107

СОДЕРЖАНИЕ

К читателям	5
Основные даты жизни и деятельности академика национальной академии наук Республики Казахстан, доктора филологических наук, профессора У.А.Айтбаева	22
Краткий очерк научной, педагогической и творческой деятельности академика У.А.Айтбаева	49
Литература о жизни и трудах академика национальной академии наук Республики Казахстан, доктора филологических наук, профессора У.А.Айтбаева	60
Хронологический указатель трудов	63
Труды, изданные под редакцией академика национальной академии наук Республики Казахстан У.А.Айтбаева	88
Статьи, интервью, беседы переданные по телерадиовещанию	90
Докторские и кандидатские диссертации, выполненные под научным руководством У.А.Айтбаева	93
Алфавитный указатель трудов	94
Именной указатель соавторов	107

“Арыс” баспасының директоры
Ғарифолла ӘНЕС

Өмірзақ Айтбайұлы АЙТБАЕВ

*Қазақстан ғалымдарының
биобиблиографиясына материалдар*

Редакторлары: Д. Махранов,
Ф. Бурумбаева
Тех. редакторы М. Сақтағанов
Суретші Қ. Исағожаев

ИБ № 644

Терімге 02.03.2007 жіберілді. Басуға 13.04.2007
қол қойылды. Пішімі 70x108 1/16. Офсеттік қағаз.
Шартты баспа табағы 8,5. Есепті баспа табағы 7,0.
Таралымы 500. Тапсырыс 145

Ардақты Алаш азаматтары!

Репрессияға ұшыраған Қазақстан зиялыларының мұрасын зерттейтін «АРЫС» қоры он бес жылдан бері жазықсыз жазаланып, аттары аталмай, көпшілік жадынан өше бастаған біртуар азаматтарымыздың мұрасын жинап, еңбектерін жарыққа шығарады; ескерткіш, мүсіндерін жасап, музейлерін жабдықтайды; арыстарымыздың өмірі мен творчествосын насихаттаушыларға жәрдем беріп, мерейтойларын өткізуге атсалысады; ардақтыларынан ажырап қалған шаңырақтарға қайырымдылық көмек көрсетеді.

*Қор жанындағы «АРЫС» баспасы
Сіздің түрлі мәдени тапсырыстарыңызды
тез әрі сапалы орындап береді*

*050010, Алматы қ.
Құрманғазы, 29
(Тіл білімі институты)
418-421 каб.
тел./факс: 261 66 28,
261 66 92, 242 65 56*

*е/ш.: 001700102
30070492 (валюта)
Алматы Қ-сы
“Казкоммерцбанк” АҚ АФ
МФО 190501724
РНН 600400010767*

www.arys.kz
E-mail: arys@nursat.kz